

OIKEUSPOLIITTISEN TUTKIMUSLAITOKSEN TUTKIMUSTIEDONANTOJA 93

National Research Institute of Legal Policy. Research Communications.
Rättspolitiska forskningsinstitutet. Forskningsmeddelanden.

Kaijus Ervasti

KÄRÄJÄOIKEUKSIEN RIITA-ASIAT 2008

Helsinki 2009

ESIPUHE

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa on seurattu alioikeusuudistuksen (1993) vaikutuksia sekä riitaprosessin ja oikeudenkäyntikulujen kehitystä jo viidentoista vuoden ajan. Tässä tutkimuksessa aineistona on käytetty pääkäsitteilyyn edenneiden riita-asioiden asiakirjoja kolmen kuukauden ajalta vuonna 2008. Aineiston avulla on tarkasteltu muun muassa erilaisia asianosaisyhdistelmiä, jutun voittamista, riideltävän intressin suuruutta sekä oikeudenkäyntikuluja. Tuloksia on voitu verrata vastaaviin aineistoihin vuosilta 1995 ja 2004.

Riitaprosessin seuranta samanlaisilla aineistoilla määrävälein on antanut varsin luotettavan kuvan prosessin sekä oikeudenkäyntikulujen kehityksestä alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana. Seuranta on syytä myös jatkaa siten, että muutaman vuoden välein kerätään vastaava aineisto.

Tutkimusaineiston tilastollisessa käsittelyssä on avustanut kasvatustieteen kandidaatti Elina Manninen. Tutkimuksen taitosta ja graafisesta ulkoasusta on huolehtinut osastosihteeri Eira Mykkänen.

Helsingissä 24. päivänä maaliskuuta 2009

Kaijus Ervasti
hallintopäällikkö, erikoistutkija

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	1
2 RIITA-ASIOIDEN MÄÄRÄLLINEN KEHITYS.....	2
2.1 Kirjallinen valmistelu.....	3
2.2 Suullinen valmistelu ja pääkäsittely.....	5
3 PÄÄKÄSITTELYYN EDENNEET RIIDAT.....	9
3.1 Tuomioistuimen kokoonpano ja käsittelykerrat.....	9
3.2 Oikeudenkäynnin osapuolet.....	10
3.3 Haastehakemus ja riideltävä intressi.....	12
3.4 Jutun voittaminen.....	13
3.5 Todistajat.....	16
3.6 Käräjäoikeuden tuomio.....	17
3.7 Aineiston luotettavuuden arviointi.....	19
4 OIKEUDENKÄYNTIKULUT.....	21
4.1 Osapuolten kulut.....	21
Oikeudenkäyntikulujen euromäärän kehitys.....	21
Eri toimenpiteistä aiheutuneet kulut.....	24
4.2 Kulukorvaukset.....	27
Kulukorvausten vaatiminen.....	27
Kulukorvausten tuomitseminen.....	28
Tuomittujen kulukorvausten euromäärä.....	29
Asiamiehen ja avustajan kulukorvausvastuu.....	30
4.3 Julkinen oikeusapu.....	31
5 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA KESKUSTELUA.....	33
KIRJALLISUUS.....	37
LIITETAULUKOT.....	39

1 JOHDANTO

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa on seurattu riita-asioiden ja oikeudenkäyntikulujen kehitystä vuoden 1993 alioikeusuudistuksen jälkeen useassa tutkimuksessa.¹ Tässä tutkimuksessa on tarkoitus päivittää tietoja riita-asioiden ja erityisesti oikeudenkäyntikulujen kehityksestä. Tutkimuksessa on käytetty hyväksi Tilastokeskuksen tilastoja sekä kärjäoikeuksista kerättyjä oikeudenkäyntiaineistoja.

Tilastokeskuksen tilastoista saa tietoa riita-asioiden asiamääristä, asiarhymistä sekä juttujen kestosta. Niistä ei sen sijaan saa tietoa oikeudenkäyntikuluista, riideltävän intressin suuruudesta, osapuolista tai asiamiehistä. Sen vuoksi on ollut tarpeen kerätä myös oikeudenkäyntiasiakirja-aineisto kärjäoikeuksista. Jatkossa kun tuomioistuinten asianhallintajärjestelmiä uudistetaan, olisi syytä rakentaa järjestelmä, josta saadaan aiempaa tarkempaa seurantatietoa. Näin voidaan säästyä raskailta aineistonkeruilta kärjäoikeuksista, kun halutaan saada perustietoa riita-asioiden ja oikeudenkäyntikulujen kehityksestä.

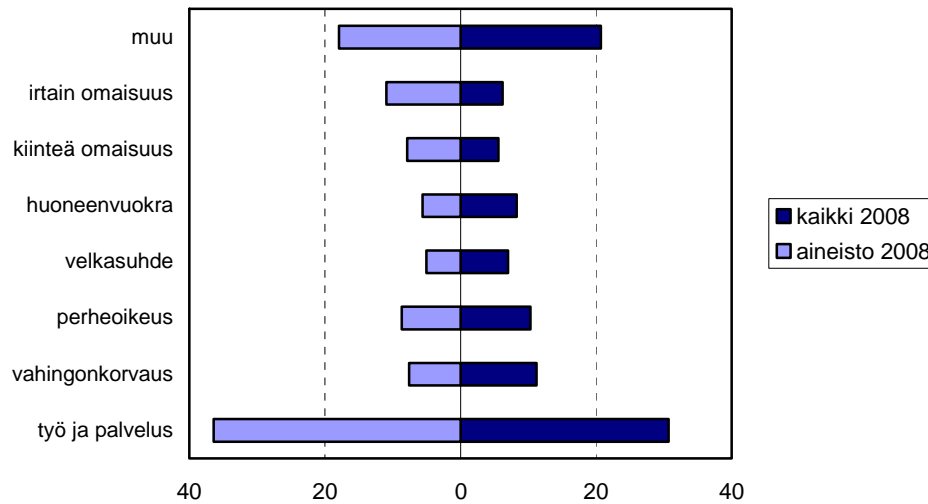
Ongelmana aikaisempien tutkimusten aineistojen keruussa on ollut myös se, että säännönmukaisesti kärjäoikeuksista on saatu asiakirja-aineistot vain hieman yli puolesta kahteen kolmasosaan tapausmääristä, joita tilastojen mukaan niissä on käsitelty.² Tätä tutkimusta varten Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos pyysi kärjäoikeuksia lähettämään helmi-, maaliskuu- ja huhtikuulta 2008 kaikkien pääkäsittelyssä ratkaistujen riita-asioiden oikeudenkäyntiasiakirjat. Tapauksia saatiin kaikkiaan 357. Tämä on oikeusministeriön tilastojen mukaan 56 prosenttia pääkäsittelyssä käsitellyistä laajoista riita-asioista (N=636) helmi–maaliskuulta 2008.³

Kun verrataan otosta (2008) kärjäoikeuksien koko juttukannan rakenteeseen (2008), havaitaan, että otoksessa etenkin irtainta omaisuutta ja kiinteää omaisuutta koskevat jutut ovat yliedustettuja. Myös työtä ja palvelusta koskevat jutut ovat jonkin verran yliedustettuina. Etenkin vahingonkorvausta, velka- ja saamissuhteita, huoneenvuokraa sekä perheoikeutta koskevat jutut taas ovat aliedustettuina. Kyse voi olla osin tilastoinnin eroista. Toisinaan on jossain määrin tulkinnanvaraista, mihin asiaryhmään juttu luokitellaan.

¹ Ks. Ervasti 1994, Ervasti 1997a, Ervasti 1997b, Ervasti 1998, Ervasti & Kallioinen 2003, Ervasti 2004, Ervasti 2005b ja Jaakkola & Vuorinen 1997.

² Ks. Ervasti 2005b, 5–7.

³ Maaoikeusasiat on jätetty tutkimuksen ulkopuolelle. Seitsemän kärjäoikeutta ei lähetänyt lainkaan tapauksia ja osa lähetti ilmeisestikin vain osan tuona aikana ratkaistuista tapauksista. Mukana eivät ole myöskään pääkäsittelyssä sovitut tapaukset. Helsingin kärjäoikeuden tapaukset kattavat sekä otoksessa että koko maan tilastoissa noin viidenneksen tapauksista.

Kuvio 1 Vuoden 2008 pääkäsittelyyn edenneet riita-asiat käräjäoikeuksissa (N=2 923) sekä otoksessa 2008 (N=357) asiaryhmittäin (prosenttijakauma) lukuun ottamatta maa- ja metsäoikeusasioita

Kuten kuviosta 1 nähdään, otoksen juttumäärät eri asiaryhmissä ovat samaa suuruusluokkaa kuin koko vuotta koskevassa tarkastelussakin, vaikka luvuissa on jonkin verran eroa. Vaikka aineistossa on puutteita ja epävarmuustekijöitä, se antaa kuitenkin oikeasuuntaisen kuvan riita-asioiden piirteistä käräjäoikeuksissa.

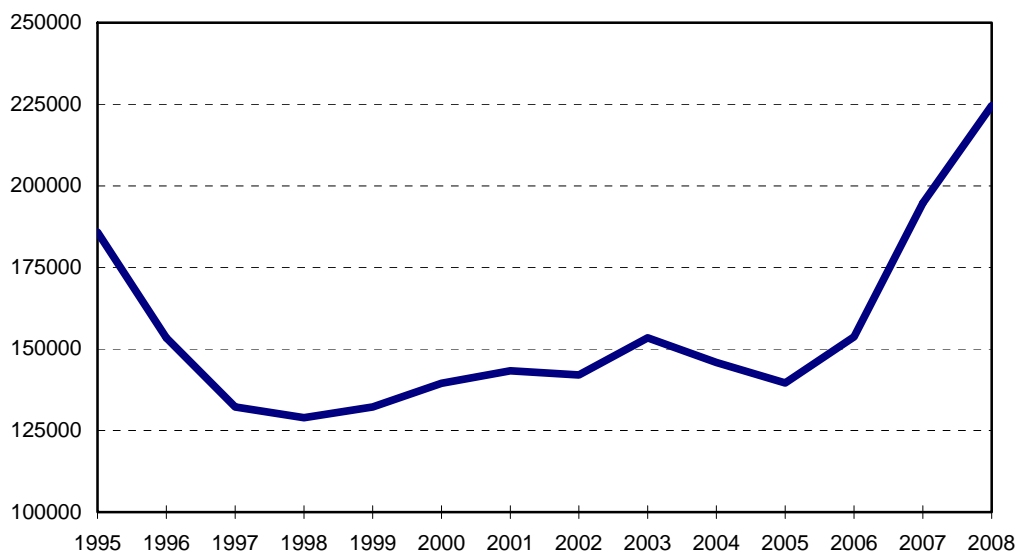
2 RIITA-ASIOIDEN MÄÄRÄLLINEN KEHITYS

Tällä hetkellä käräjäoikeuksissa käsitellään vuosittain noin 350 000 kiinteistöihin liittyvää rekisteröimisasiaa, noin 230 000 riita-asiaa, noin 40 000 hakemusasiaa sekä noin 70 000 rikosasiaa eli kaikkiaan käräjäoikeuksissa käsitellään hieman alle 700 000 asiaa vuosittain.⁴ On huomattava, että valtaosa ”riita-asioistakin” koskee riidattomia saatavia ja ne ratkaistaan kirjallisessa valmistelussa yksipuolisella tuomiolla ilman varsinaista oikeudenkäyntiä. Kokonaisuudessaan *käräjäoikeuksien käsittelemistä asioista noin 90 prosenttia koskee rekisteröimisiä, hakemuksia tai riidattomia velkomuksia*. Tässä yhteydessä käsitellään tarkemmin vain riita-asioita.

⁴ Ks. <http://www.tilastokeskus.fi>. Suomessa siviiliasiat jaetaan riita- ja hakemusasioihin. Vuonna 2008 hakemusasioita käsiteltiin 43 600 kappaletta. Niistä 41 015 ratkaistiin kirjallisessa valmistelussa, 1 257 suullisessa valmistelussa ja 1 328 pääkäsittelyssä. Kiinteistöihin liittyvät rekisteröintiasiat on tarkoitus siirtää vuoden 2010 alusta maanmittauslaitokseen.

2.1 Kirjallinen valmistelu

Kirjallisessa valmistelussa käsiteltiin riita-asioita vuonna 2008 kaikkiaan 224 610 kappaletta. Kaikista riita-asioista (N=230 148) ne kattavat 98 prosenttia. Niiden määrä lisääntyi lamavuosina 1990-luvun alkupuolella ja vähentyi 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Kirjallisessa valmistelussa ratkaistavien asioiden määrä *on kasvanut voimakkaasti* 2000-luvun puolivälistä lähtien. Niiden määrä alkaa lähestyä juttumääriä pahimpina lamavuosina 1990-luvun alussa. Tuolloin vastaavanlaisia asioita (riita-asiat ja maksamismääräysasiat) oli suurimmillaan noin 250 000 tapaus vuodessa, kun nyt ollaan noin 220 000 tapauksessa. Vuosien 2005 ja 2008 välisenä aikana kirjallisessa valmistelussa ratkaistavien asioiden määrä on kasvanut 61 prosenttia.

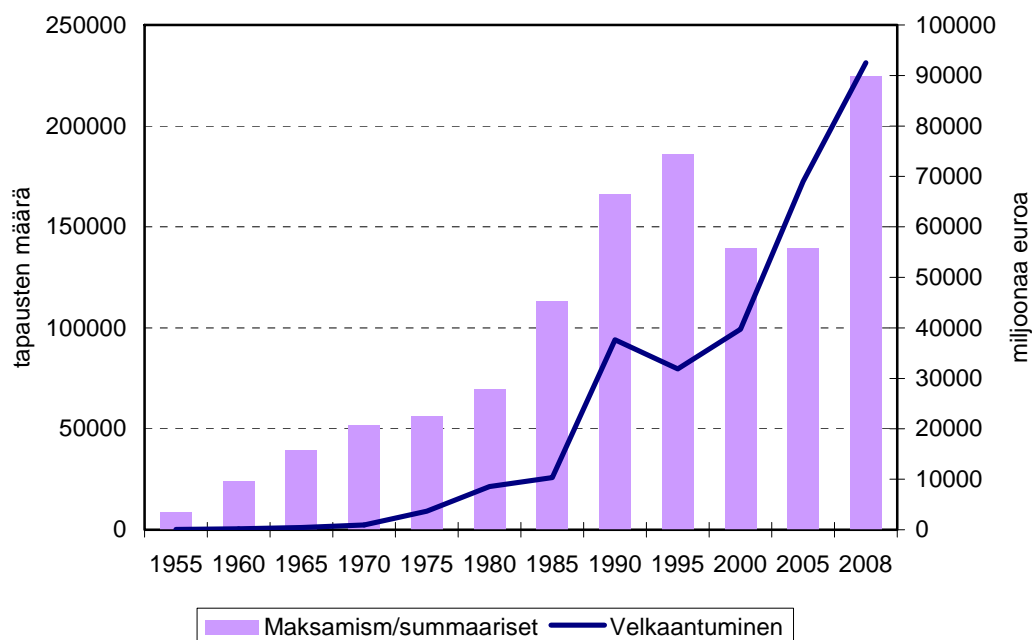
Kuvio 2 Kirjallisessa valmistelussa käräjäoikeuksissa ratkaistut asiat 1995–2008

Kirjallisessa valmistelussa käsitellyt asiat ovat pääasiassa yritysten yksityishenkilöihin kohdistamia velkomuksia, ja kehitys heijastaa yksityishenkilöiden *velkaongelmien lisääntymistä*. Onkin huomattava, että kotitalouksien kulutusluottojen määrä alkoi lisääntyä 1990-luvun jälkimmäisellä puoliskolla. Erityisen paljon ne ovat lisääntyneet 2000-luvulla.⁵ Vuonna 2008 kotitalouksien luottokanta ylitti jo 90 000 miljoonaa.⁶ Kuviossa 3 on kuvattu summaaristen riita-asioiden määrät viisivuotiskausittain (vuodesta 1955

⁵ Ks. Mutttilainen 2005, 447–457.

⁶ Tiedot on saatu Tilastokeskuksen luottokantaa koskevista tilastoista. Maaliskuussa 2009 käytössä oli vasta vuoden 2008 kolmannen neljänneksen luottokantatiedot. Tuolloin kotitalouksien luottokanta oli 92 500 euroa. Ks. <http://www.tilastokeskus.fi>

maksamismääräysmenettely ja vuoden 1993 lopusta kirjallisessa valmistelussa ratkaistut jutut) sekä kotitalouksien velkaantuminen. Kuten siitä näkyy, summaaristen velka-asioiden määrän kehitys alioikeuksissa on seurannut kotitalouksien velkaantumiskehitystä.

Kuvio 3 Summaariset riita-asiat alioikeuksissa ja kotitalouksien luottokanta 1955–2008

Vuosien 2002 ja 2005 välillä kotitalouksien maksuvaikeudet vähenivät.⁷ Suomen Asiakastiedon luottotietokantaan rekisteröidyt maksuhäiriömerkinnät lisääntyivät kuitenkin voimakkaasti vuosien 2005 ja 2007 välillä. Uusia merkintöjä yksityishenkilöille oli vuonna 2007 kaikkiaan 527 256, kun niitä vielä vuonna 2006 oli 429 606. Käräjäoikeuksien käsittelemissä velkomustuomioissa ovat eniten lisääntyneet luottotietokannan mukaan tili- ja kertaluotot sekä rahoitusyhtiösaatavat. Sen sijaan muissa velkaryhmissä – kuten huoneiston vuokrat ja vastikkeet, televelat, postimyyntisaatavat ja pankkiluotot – velkomukset ovat vähentyneet.⁸

Velkaongelmien lisääntymisen on epäilty johtuvan ”pikavippien” yleistyemisestä.⁹ Vuoden 2007 velkomustuomioista pikavipeistä johtuvia on arvioitu olevan noin 22 000–23 000. Noin viidennes pikavipeistä johtuvista kanteista raukeaa eivätkä ne ole mukana edellä mainitussa arviossa eli kirjallisessa menettelyssä pikavipeistä johtuvia saatavia on käsitelty arviolta

⁷ Muttilainen & Reijo 2007, 30–32.

⁸ Ks. <http://asiakastieto.fi>. Ks. myös Rantala & Tarkkala 2009.

⁹ Ks. esim. OM, toiminta ja hallinto 2008:13, ii.

noin 28 000–29 000.¹⁰ Pikavipit siis selittävät hieman yli puolet kirjallises-
sa valmistelussa ratkaistavien juttujen lisääntymisestä. Muilta osin lisään-
tyminen näyttää selittyvän tili- ja kertaluottoihin sekä rahoitusyhtiösaata-
viin liittyvien velkomusten lisääntymisestä. Kuluttajaviraston vuonna 2008
tekemän tutkimuksen mukaan neljä viidesosaa talous- ja velkaneuvojista
katsoo velkaantumisen lisääntyneen elämäntyylin, taloudellisen osaamat-
tomuuden tai motivaation puutteen vuoksi.¹¹

Kokonaisuudessaan tilastojen ja tutkimustiedon valossa näyttäisi siltä,
että luottoihin liittyviä maksuvaikeuksia tulee yhä enemmän perittäväksi
viranomaiskoneiston kautta. Kyse ei ilmeisestikään ole kuitenkaan laaja-
mittaisesta velkaongelmien ja maksuvaikeuksien lisääntymisestä yleisesti
suomalaisissa kotitalouksissa, vaan pienemmän velkakierteeseen joutuneen
ihmisjoukon ongelmasta. Taantumana myötä velkaongelma voi kuitenkin
laajeta ja syventyä lähiaikoina.

Oikeusministeriö on uudistamassa riidattomien velkomusasioiden käsit-
telyä. Asiaa käsitellyt työryhmä on ehdottanut toimenpiteitä summaarisen
velkomusprosessin tehostamiseksi, haasteen tiedoksiannon keventämiseksi
ja sähköisen asioinnin lisäämiseksi.¹²

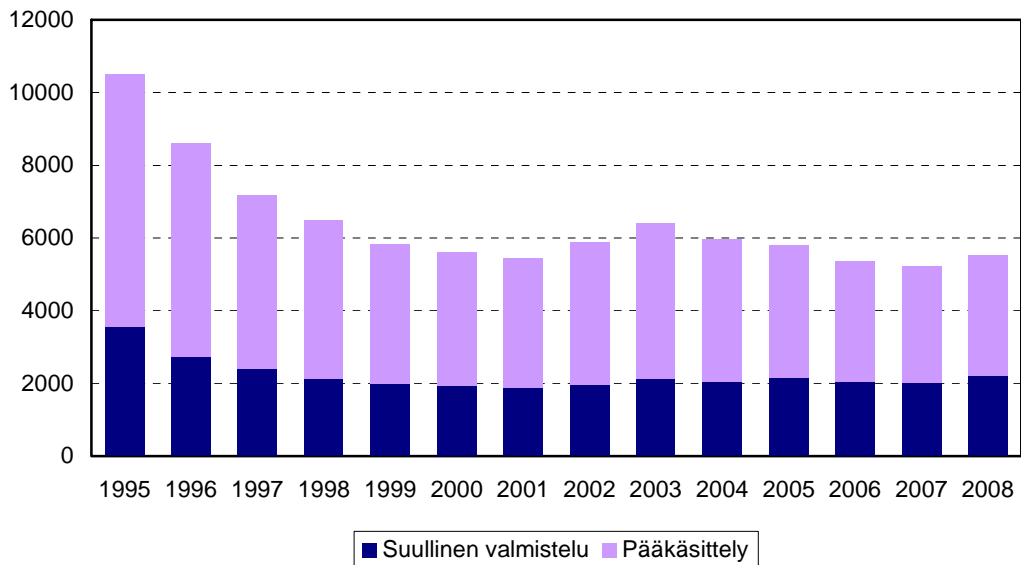
2.2 Suullinen valmistelu ja pääkäsittely

Vuonna 2008 käräjäoikeuksien *pääkäsittelyssä* – eli varsinaisessa oikeuden-
käynnissä – ratkaistiin kaikkiaan 3 314 riita-asiaa. *Suullisessa valmistelussa*
taas päättyi 2 224 asiaa. Suullisessa käsittelyssä käräjäoikeuksissa käsiteltiin
siis yhteensä 5 538 riita-asiaa. Juttuja on varsin vähän tuomioistuimissa.
Esimerkiksi vuonna 2008 kaikkiaan 70 %:ssa (N=38) käräjäoikeuksista
(N=54) oli alle 52 pääkäsittelyyn edennyttä juttua eli vähemmän kuin yksi
juttu viikkoa kohden. Lähes puolessa käräjäoikeuksista (N=23) on korkein-
taan kaksi juttua keskimäärin kuukautta kohden eli korkeintaan 26 juttua
vuodessa.

¹⁰ Ks. Valkama & Mutttilainen 2008.

¹¹ Kuluttajavirasto 2008. Ks. myös Rantala & Tarkkala 2009, 53–55.

¹² Ks. OM, työryhmämietintö 2006:15.

Kuvio 4 Suullisessa valmistelussa ja pääkäsittelyssä päättyneet riita-asiat kärjäoikeuksissa 1995–2008

Riita-asioiden määrä tuomioistuimissa on vähentynyt viimeisen kymmenen vuoden aikana paljon. Kehitys on johtamassa siihen, että alioikeudet keskittyvät hyvin vahvasti rikosoikeudellisten asioiden käsittelyyn. Riitaisia siviiliasioita onkin vain muutama prosentti kaikista varsinaisessa oikeudenkäynnissä käsitellyistä asioista. Myös hovioikeuksien ja korkeimman oikeuden käsittelemien siviiliasioden määrät ovat vähentyneet.

Riita-asioiden vähenemiselle pitkällä aikavälillä voi olla monia syitä. Esimerkiksi seuraavat syyt ovat saattaneet vaikuttaa juttumäärien kehitykseen: 1) *Lainsäädännön muutokset*: Aikaisemmin riita-asioina käsiteltäviä asioita on siirretty yhä enemmän hakemusasioiksi – kuten avioerot 1980-luvulla. Myös velkajärjestelyn käyttöönotto lienee vähentänyt riitaoikeudenkäyntejä. 2) *Muutokset oikeudenkäyntimenetelyssä*: Vuoden 1993 alioikeusuudistus sekä muu kehitys on lisännyt oikeudenkäyntikuluriskiä sekä oikeudenkäyntikulujen euromääriä. Toisaalta 1990-luvun loppupuolella ja 2000-luvulla tehdyissä uudistuksissa on pyritty alentamaan prosessikynnystä ja oikeudenkäyntikuluriskiä. 3) *Yhteiskunnalliset muutokset*: Asiamäärät lisääntyivät 1990-luvun laman myötä ja vähenivät jälleen sen jälkeen. Myös muutokset asuntomarkkinoilla ja työelämässä voivat heijastua juttumääriin. 4) *Ihmisten ja yritysten olosuhteissa tapahtuneet muutokset*: Esimerkiksi kuntotarkastajien käyttö asuntokaupoissa, luotonantajien mahdollisesti muuttuneet käytännöt, vakuutusyhtiöiden korvauskäytäntöjen muutokset, velkaneuvonnan laajeneminen ja muut vastaavat muutokset saattavat vaikuttaa juttumääriin. 5) *Ihmisten ja yritysten muuttunut suhtautuminen menettelyn käynnistämiseen*: Esimerkiksi tietoisuus oikeudenkäynnin kustannuksista, tehokkuusvaatimukset

yrityksissä sekä median uutisointi saattavat vaikuttaa käyttäytymiseen. 6) *Erilaisten vaihtoehtoisten menettelyiden vaikutukset*: Viimeisen vuosikymmenen aikana erilaiset konfliktinratkaisun vaihtoehdot ovat lisääntyneet ja laajentuneet kuten Suomen Asianajajaliiton sovintomenettely, tuomioistuinsovittelu ja rakennusinsinööriinliiton sovittelujärjestelmä. 7) *Muutokset oikeudellisissa palveluissa*: Muutokset julkisessa oikeusavussa sekä asianajolaitoksessa voivat vaikuttaa juttumääriin.

Tulevaisuudessa kehitys saattaa johtaa hyvin *erilaisiin käytäntöihin* tuomareiden välillä. Riita-asioiden juttumäärät ovat pudonneet niin alas, että yhtä alioikeustuomaria kohden tällä hetkellä Suomessa on keskimäärin noin yksi suullisessa istunnossa käsiteltävä siviilijuttu kuukautta kohden ja yksi pääkäsittely kahdessa kuukaudessa.¹³ Toisaalta siviiliasioissa käytetään vain harvoin – noin 3 prosentissa tapauksista – kolmen tuomarin kokoonpanoa. Etenkin suurten ikäluokkien jäädessä eläkkeelle vaarana on osaamisen väheneminen tuomioistuimissa, kun tuomareilta häviää kokemukseen perustuva käsitys muiden tuomareiden toiminnasta oikeudenkäynnissä, eikä omiakaan juttuja ole kovin paljon.

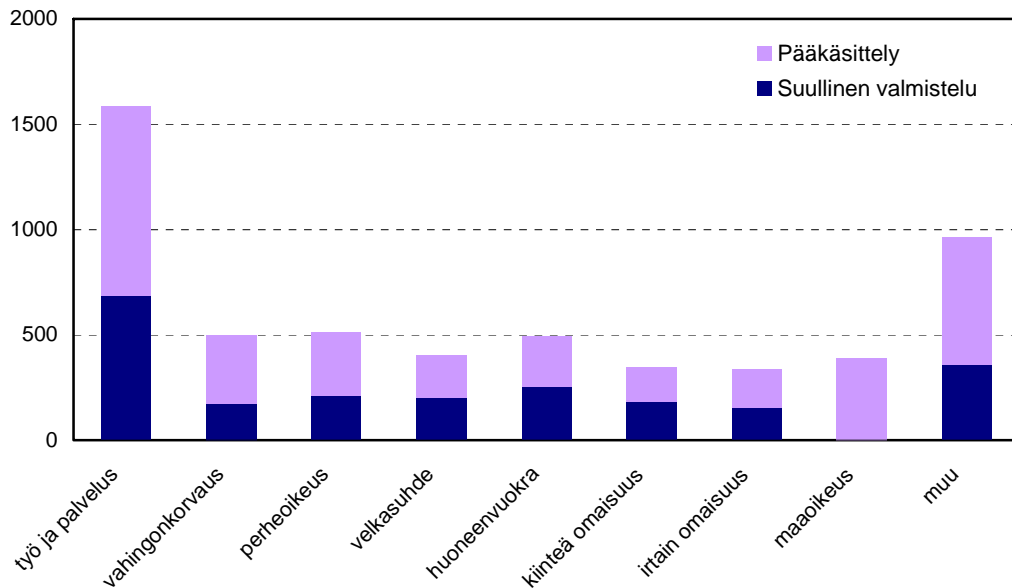
Samalla, kun juttumäärät ovat vähentyneet tuomioistuimissa, erilaiset vaihtoehtoiset konfliktinratkaisutavat ovat saaneet yhä enemmän merkitystä. Kehitystä on kuvattu puhumalla *oikeuden privatisoinnista*. Oikeuden privatisointi sisältää kaksi elementtiä: julkisten tehtävien siirron yksityisille tahoille ja yksityisten tehtävien tai niiden käsittelytapojen vaikutuksen julkiseen sektoriin. Konfliktien ratkaisemisen osalta tämä merkitsee sitä, että asioita siirretään tuomioistuimesta muille foorumeille sekä sitä, että tuomioistuimen konfliktinratkaisu saa vaikutteita yksityiseltä sektorilta. Vindeløvin mukaan esimerkiksi siviiliasioiden väheneminen 1990-luvulla Tanskassa on ollut seurausta juuri privatisointikehityksestä.¹⁴ Suomessa siviiliprosessi uudistuksen yhteydessä käyttöön otettu sovinnon edistäminen siviiliprosessissa ja vuonna 2006 käyttöön otettu tuomioistuinsovittelu heijastavat osaltaan tätä kehitystä. Välimiesmenettelyn käytössä ei kuitenkaan ole ilmeisestikään tapahtunut suuria muutoksia viimeisen parinkymmenen vuoden aikana.¹⁵

¹³ Vuonna 2008 käräjäoikeuksissa oli yhteensä 471 alioikeustuomaria oikeusministeriön tulossopimuksen mukaan.

¹⁴ Vindeløv 1995, 19–20.

¹⁵ Välimiesmenettelyssä käsiteltiin 1990-luvun alussa Suomessa hieman alle 100 juttua vuodessa. Keskuskauppakamarin välityslautakunnalle hakemuksia tuli tästä määrästä noin puolet. Ks. Alander 1991. Keskuskauppakamarin tilastojen mukaan 2000-luvulla hakemuksia on tullut keskimäärin 50 vuodessa eli saman verran kuin 1990-luvun alussa. Vuonna 2008 hakemusten määrä oli 51.

Yleisimmin suulliseen valmisteluun ja pääkäsittelyyn edenneet oikeusriidat liittyvät työhön ja palvelussuhteisiin, joita on hieman yli neljännes kaikista laajoista riidoista. Muita yleisiä asiaryhmiä ovat sopimussuhteen ulkopuolinen vahingonkorvaus, huoneenvuokra, perheoikeudelliset asiat sekä velka- ja saamissuhteisiin liittyvät riidat. Valtaosa tuomioistuinriidoista liittyy siis arkielämän tavanomaisiin sosiaalisiin suhteisiin.

Kuvio 5 Käräjäoikeuksien suullisessa valmistelussa (N=2 224) ja pääkäsittelyssä (N=3 314) ratkaisemat asiat asiaryhmittäin vuonna 2008 (Tilastokeskus)

Yleisimpien tuomioistuinriitojen järjestys on suhteellisen pysyvä. Viime vuosina riidat ovat vähentyneet kaikissa asiaryhmissä. Suurinta vähenemisen on kuitenkin ollut huoneenvuokraa, irtainta omaisuutta sekä velkasuhdetta koskevissa asioissa, joissa asiamäärät ovat vähentyneet vuosien 2004–2007 välillä yli kolmanneksen. Perheasioidenkin määrä on vähentynyt noin neljänneksen. Muut riita-asiat ovat vähentyneet sen sijaan 10–20 prosenttia.¹⁶

Lama-aikaan 1990-luvun alussa kirjallisessa valmistelussa ratkaistavat summaariset velkomukset lisääntyivät nopeasti. Samalla myös jutut suullisessa valmistelussa ja pääkäsittelyssä lisääntyivät. Nyt tilanne näyttää toiselta. Samaan aikaan, kun summaariset jutut lisääntyvät, jutut suullisessa valmistelussa ja pääkäsittelyssä vähenevät. Ero lienee siinä, että ny-

¹⁶ Hakemusasioita puolestaan oli pääkäsittelyssä vuonna 2008 kaikkiaan 1 328 kappaletta. Yleisimmin ne liittyivät lapsiasioihin (44 %), holhoukseen (15 %), avioliittoon (9 %) ja täytäntöönpanoon (8 %).

kyisten maksuvaikeuksien takana ovat pienet luotot, kun taas laman aikaan kyse oli laajemmin ihmisten elämään kietoutuvasta taloudellisesta kriisistä. Taantuman myötä asiat myös suullisessa valmistelussa ja pääkäsittelyssä saattavat lisääntyä.

Tämän tutkimusraportin seuraavissa jaksoissa keskitytään pääkäsittelyyn edenneisiin riitoihin käräjäoikeuksissa eli täysmittaisen oikeudenkäynnin läpi käyneisiin juttuihin. Tarkasteltavana ovat erityisesti juttutyypit, riidan intressin suuruus, oikeudenkäynnin asianosaiset, heidän avustajansa tai asiamiehensä sekä oikeudenkäyntikulut.

3 PÄÄKÄSITTELYYN EDENNEET RIIDAT

3.1 Tuomioistuimen kokoonpano ja käsittelykerrat

Kerätyistä pääkäsittelyyn edenneistä riita-asioista (N=357) 97 prosenttia ratkaistiin yhden tuomarin kokoonpanossa ja 3 prosenttia kolmen tuomarin kokoonpanossa. Vain yksi tapaus ratkaistiin lautamieskokoonpanossa. Ja-kauma on samanlainen kuin aiemmissakin riita-asioden pääkäsittelyä koskevissa tutkimuksissa.¹⁷ Vuonna 2003 toteutetussa oikeudenkäyntiuudistuksessa (L 768-775/2002) tavoitteena oli se, että monimutkaiset, vaikeat ja laajat asiat käsiteltäisiin aikaisempaa useammin täysilukuisessa kokoonpanossa. Tämä tavoite ei kuitenkaan ole toteutunut.

Vuonna 2008 kerätyssä aineistossa hieman yli kolmanneksessa tapauksista pidettiin vain yksi valmisteluistunto ja puolessa kaksi. Aiemmissa tutkimuksissa yhden valmisteluistunnon oikeudenkäynnit ovat olleet selvästi yleisempiä. On huomattava, että sellaisten tapausten määrä, joista tieto puuttuu, on vähäisempi vuonna 2008 kuin edellisissä otoksissa. Joka tapauksessa näyttäisi siltä, että *asioita valmistellaan aikaisempaa useammin kahdessa valmisteluistunnossa*.

Taulukko 1 Valmisteluistuntojen lukumäärä pääkäsittelyyn edenneissä riita-asioissa 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
1 valmisteluistunto	297	48	163	49	135	38
2 valmisteluistuntoa	218	35	109	33	181	50
3 valmisteluistuntoa	29	5	17	5	24	7
4 valmisteluistuntoa	6	1	6	2	3	1
Ei tietoa	71	11	37	11	14	4
Yhteensä	621	100	332	100	357	100

¹⁷ Ervasti 1997a, 91; Ervasti 2005b, 31.

Aineistossa ei ollut yhtään tapausta, josta olisi käynyt yksiselitteisesti ilmi, että se on siirretty kirjallisesta valmistelusta suoraan pääkäsittelyyn OK:15b:n nojalla. Vastaavanlainen havainto tehtiin vuotta 2004 koskeneessa tutkimuksessa.¹⁸ Näyttäisikin siltä, että tuota mahdollisuutta ei juurikaan käytetä, vaan se on jäänyt kuolleeksi kirjaimeksi.

3.2 Oikeudenkäynnin osapuolet

Pääkäsittelyyn edenneissä riita-asioissa vuonna 2008 oli 82 prosentissa tapauksista yksi kantaja, 16 prosentissa kaksi kantajaa ja 2 prosentissa useampia. Myös aikaisemmissa tutkimuksissa noin neljässä viidesosassa jutuista on ollut yksi kantaja.¹⁹ *Pääsääntöisesti riita-asioissa on siis yksi kantaja.*

Noin kaksi kolmasosaa kantajista oli yksityishenkilöitä ja noin kolmasosa yhteisöjä. Vastaavanlainen tulos saatiin myös vuotta 2004 koskeneessa tutkimuksessa.²⁰ Oikeudenkäynnin kantajina esiintyvät yhteisöt ovat pääasiassa yksityisiä yrityksiä. Valtio, kunnat ja muut julkisoikeudelliset yhteisöt esiintyvät vain harvoin kantajina.²¹

Pääkäsittelyyn edenneissä asioissa 82 prosentissa oli yksi vastaaja, 16 prosentissa kaksi vastaajaa ja 2 prosentissa useampia. *Pääsääntöisesti siis vastaajikin on riita-asioissa vain yksi.* Noin puolet vastaajista on yksityishenkilöitä ja puolet yhteisöjä.²² Näin oli myös vuotta 2004 koskevassa tarkastelussa.²³ Valtaosa yhteisövastaajista on yksityisiä yrityksiä.

Vuonna 2008 riita-asioista noin kolmanneksessa kyse oli yksityishenkilöiden välisistä jutuista. Noin kolmanneksessa kyse oli yksityishenkilön yhteisöä vastaan nostamasta kanteesta. Joka kymmenes tapaus koski yhteisön yksityishenkilöä vastaan nostamaa kantea. Yhteisöjen välisiä riitoja oli hieman alle viidennes tapauksista.²⁴

Oikeuspoliittisessa tutkimuslaitoksessa on aiemmin tutkittu asianosaisyhdistelmiä pääkäsittelyssä vuosilta 1994, 1995 ja 2004.²⁵ Kuten kuvioista 6 näkyy, *2000-luvulla yhteisöjen yksityishenkilöitä vastaan nostamat kanteet ovat vähentyneet 1990-luvun tilanteeseen verrattuna.* Se johtunee paljolti velkomusjuttujen suhteellisesta vähentymisestä tuomioistuimissa sen jälkeen, kun 1990-luvun laman synnyttämät jutut oli käsitelty käräjäoi-

¹⁸ Ervasti 2005b, 32.

¹⁹ Ervasti 1997a, 93–94; Ervasti 2005b, 33.

²⁰ Ervasti 2005b, 33.

²¹ Ks. liitetaulukko 2.

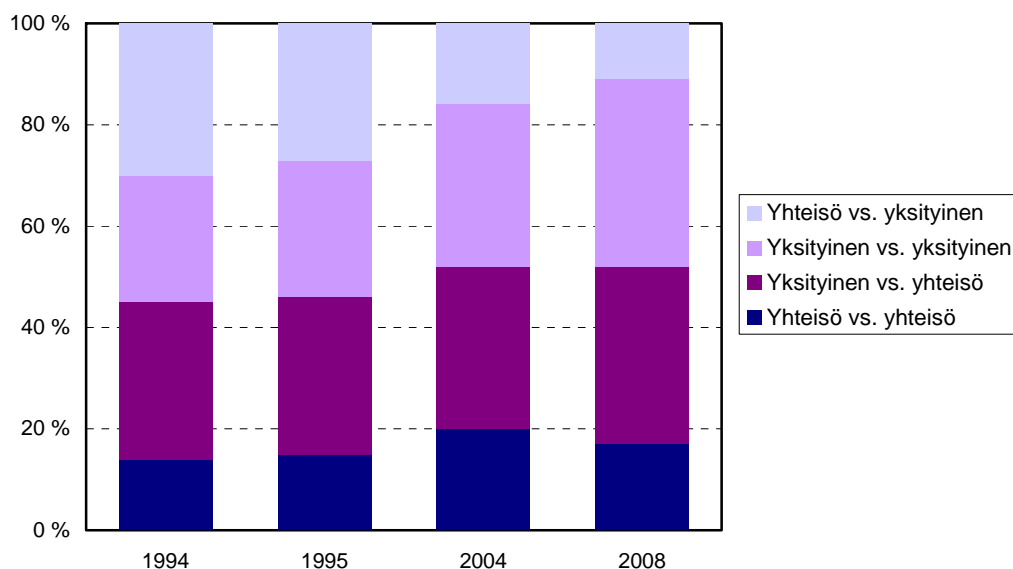
²² Ks. liitetaulukko 3.

²³ Ks. Ervasti 2005b, 33.

²⁴ Ks. liitetaulukko 4.

²⁵ Ervasti 1994, 67; Ervasti 1997a, 96; Ervasti 2005b, 33–34.

keuksissa. Virallisissa tilastoissa kehitys näkyy velka- ja saamissuhdetta sekä huoneenvuokraa koskevien asioiden voimakkaana vähenemisenä. Aikaisempaa enemmän korostuvat etenkin yksityishenkilöiden yhteisöjä vastaan nostamat kanteet, sekä yksityishenkilöiden väliset riidat.

Kuvio 6 Asianosaisyhdistelmät pääkäsitteeseen edenneissä riita-asioissa

Yli neljännes eli 27 prosenttia (N=96) tapauksista liittyi tavalla tai toisella asumiseen. Tapauksista 17 prosenttia (N=62) taas oli työsuhteeseen liittyviä riitoja. Kaikkiaan siis lähes puolet käräjäoikeuksien pääkäsitteelyssä päättyneistä jutuista koski asumista tai työtä.

Huono taloudellinen tilanne ja lama tyypillisesti lisäävät tuomioistuinten juttumääriä. Tuolloin erityisesti yritysten kanteet yksityishenkilöitä vastaan lisääntyvät. Onkin odotettavissa, että lähivuosina asiamäärät lisääntyvät käräjäoikeuksissa ja yhteisöjen yksityishenkiöitä vastaan nostamien kanteiden suhteellinen osuus kasvaa.

Vuonna 2008 kerätyssä oikeudenkäyntiasiakirja-aineistossa vain 5 prosenttia kantajista oli ilman asiamiestä tai avustajaa oikeudenkäynnissä. On kuitenkin huomattava, että maallikkopohjaisesti hoidettiin vain 3 prosenttia tapauksista. Pääasiassa siis *kantajat käyttävät oikeudenkäynneissä juristeja* ja kahdessa kolmasosassa tapauksista kyse on asianajotoimiston lakimiehestä.²⁶

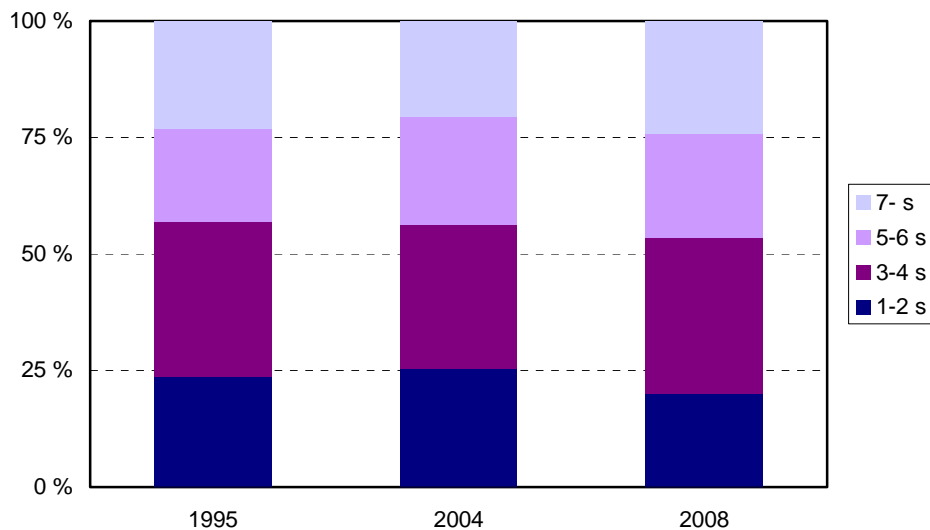
Vastaajista 15 prosenttia oli oikeudenkäynnissä ilman asiamiestä tai avustajaa. Kuitenkin vain noin joka kymmenes vastaaja hoiti asiaansa maallikkopohjaisesti. Vastaajista noin kaksi kolmasosaa käytti apunaan

²⁶ Ks. liitetaulukko 5.

asianajajaa ja yli neljännes muuta juristiavustajaa tai -asiamiestä.²⁷ Näin ollen myös *vastaajat käyttävät yleensä oikeudenkäynneissä juristeja.*

3.3 Haastehakemus ja riideltävä intressi

Ratkaisun liitteenä oleva *haastehakemus* (N=345) oli vuonna 2008 pääkäsitte-lyyn edenneissä jutuissa keskimäärin (mediaani) 5 sivua. Lyhyimmät haastehakemukset olivat yhden sivun mittaisia ja pisin 43 sivua. Noin viidennes haastehakemuksista oli 1–2 sivun mittaisia, kolmannes 3–4 sivun mittaisia, noin viidennes 5–6 sivun mittaisia ja neljännes tätä pidempiä. Suuria muutoksia haastehakemuksen pituudessa ei ole tapahtunut alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana, kuten kuviosta 7 näkyy. Viime vuosina kaikkein lyhimpien haastehakemusten osuus näyttää hieman vähentyneen ja kaikkein pisimpien lisääntyneen.

Kuvio 7 Haastehakemuksen pituus pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa

Oikeudenkäymiskaaren 5:3 mukaan kantaja voi tehdä ns. suppean haastehakemuksen asioissa, jotka kantajan käsityksen mukaan ovat riidattomia, ja jotka koskevat tietyn määräistä saamista, hallinnan tai rikkoutuneen olosuhteen palauttamista tai häätöä. Muutoin kantajan on tehtävä ns. laaja haastehakemus OK 5:2 mukaisesti. Tällöin kantajan on ilmoitettava haastehakemuksessa seikat, johon vaatimus perustuu ja mahdollisuuksien mukaan ne todisteet, jotka kantaja aikoo kanteensa tueksi esittää. Vuonna

²⁷ Ks. liitetaulukko 6.

2008 haastehakemuksista (N=345) 88 prosenttia oli OK 5:2 mukaisia ja 12 prosenttia OK 5:3 mukaisia. Tilanne oli sama vuonna 2004.²⁸

Vuonna 2008 kanteessa ilmoitettujen vaatimusten (N=295) eli *riidanalaisen intressin* keskimääräinen suuruus oli mediaaniltaan 15 207 euroa. Riidanalaisen intressin suuruus on jokseenkin sama kuin vuonna 2004, jolloin se oli 15 972 euroa.²⁹

Intressin suuruus vaihteli runsaasti eri jutuissa. Pienin intressi oli 220 euroa ja suurin 1 758 311 euroa. Noin kolmanneksessa tapauksista intressi oli korkeintaan 7 000 euroa, ja kahdessa kolmasosassa tapauksista korkeintaan 35 000 euroa. Elatusapuasioissa (N=27) vaaditun elatusavun keskimääräinen (mediaani)summa oli lasta kohden 200 euroa kuukaudessa.

3.4 Jutun voittaminen

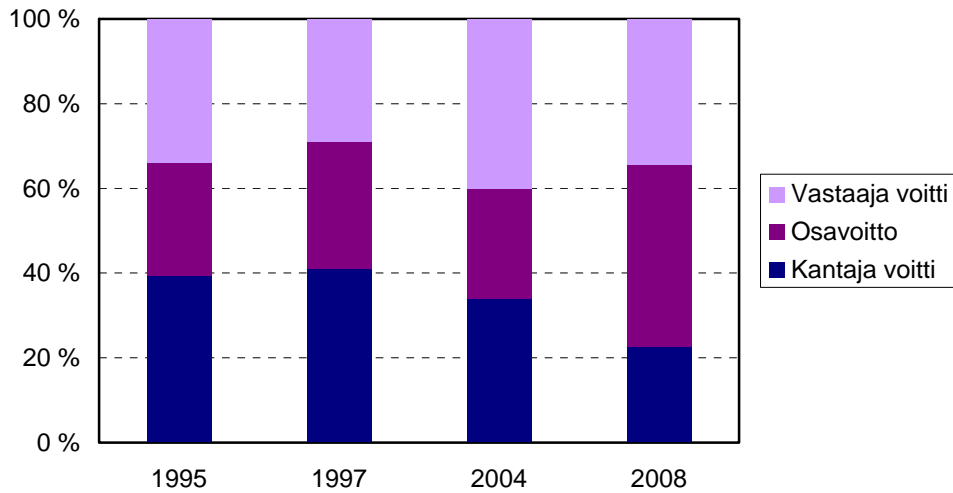
Vuonna 2008 kantaja voitti juttunsa 23 prosentissa tapauksista ja vastaaja 35 prosentissa. Osavoittoihin jutuista päätyi 43 prosenttia. Kun vertaa tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin vuosilta 1995, 1997 ja 2004, havaitaan, että jutut päätyvät aikaisempaa harvemmin siihen, että kantaja voittaa kokonaan juttunsa.³⁰ Kuitenkin koko alioikeusuudistuksen jälkeisen ajan noin *kaksi kolmasosaa tapauksista on päätynyt kantajan voittoon tai osavoittoon ja yksi kolmasosa vastaajan voittoon.*³¹

²⁸ Ervasti 2005b, 46.

²⁹ Ks. Ervasti 2005b, 46–49. Vuoden 2004 rahasumma on muutettu kuluttajahintaindeksillä (aik. elinkustannusindeksi) vuoden 2008 rahanarvoa vastaavaksi. Ks. myös liitetaulukko 15.

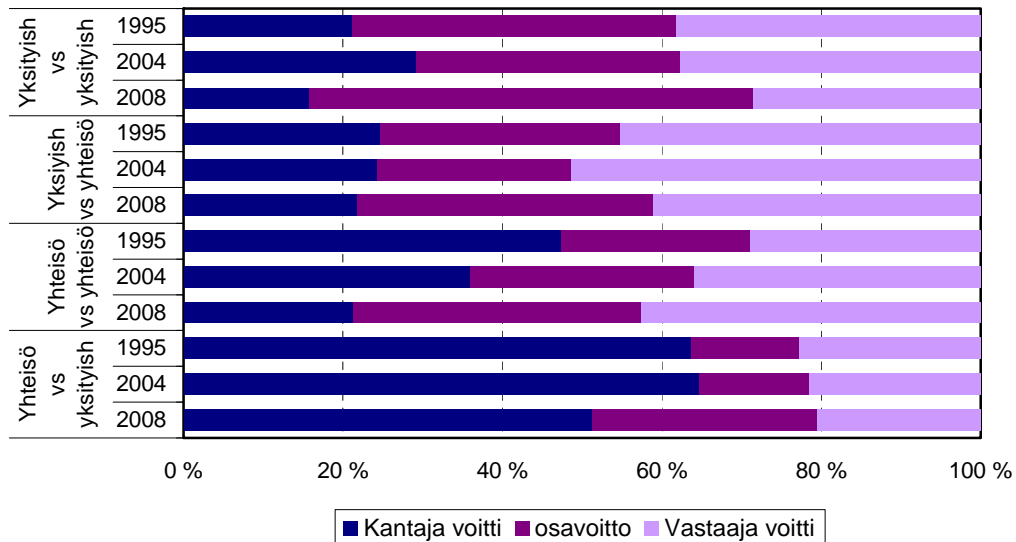
³⁰ Ks. Ervasti 1997a, 116, 162; Ervasti 2005b, 49–52; Jaakkola & Vuorinen 1997, 15.

³¹ Ks. liitetaulukko 8. Tilastokeskuksen tilastoissa osavoittoja ei ole tilastoitu erikseen. Niidenkin mukaan noin kaksi kolmasosaa on ”voittanut” juttunsa alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana. Ks. <http://www.tilastokeskus.fi> (statfin).

Kuvio 8 Jutun voittaminen pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa

Osin kehitystä selittää se, että yhteisöjen yksityishenkilöitä vastaan nostamien kanteiden suhteellinen osuus on vähentynyt. Näyttää kuitenkin siltä, että osavoittojen määrä on viime vuosina lisääntynyt kaikissa asianosaisyhdistelmissä eli myös esimerkiksi yhteisöjen välisissä riidoissa kuten kuvioista 9 näkyy.³²

Kuvio 9 Jutun voittaminen asianosaisyhdistelmittäin pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa 2004 ja 2008

Yhteisön yksityishenkilöä vastaan nostamissa kanteissa yhteisö voittaa jutun osittain tai kokonaan neljässä viidesosassa tapauksista. Yhteisöjen ko-

³² Ks. liitetaulukko 9.

konaan voittamien juttujen osuus on kuitenkin vähentynyt hieman yli 60 prosentista noin puoleen. On vaikea sanoa, mistä kehitys johtuu. Yksi selitys voi olla se, että täysimittaisessa oikeudenkäynnissä käsitellään yhä harvemmin yksinkertaisia velkomusasioita. Kun yhä suurempi osa jutuista on monimutkaisempia riitoja tai tapauksia, joissa korvauksen määrittäminen on arvionvaraista, jutun voittaminen kokonaan on myös harvinaisempaa.

Yhteisön toista yhteisöä vastaan nostamissa kanteissa hieman yli puolet päättyi kantajan voittoon tai osavoittoon ja hieman alle puolet vastaajan voittoon. Kuitenkin vain viidennes tapauksista päättyi kantajan täyteen voittoon. Näin ollen vastaaja voittaa jutun useammin kokonaan kuin kantaja. Alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana kanteen toista yhteisöä vastaan nostamat yhteisöt näyttävät yhä useammin häviävän juttunsa.

Sekä vuoden 2004 että vuoden 2008 aineistoissa noin 40 prosenttia yhteisöjen välisistä riidoista liittyy luokkaan ”palvelussopimus, toimeksianto ja työntulosopimus”.³³ Käytännössä valtaosa näistä tapauksista on erilaisiin rakennusurakoihin liittyviä riitoja. Niissä tapaukset päättyvät selkeästi aikaisempaa harvemmin kantajan voittoon ja aikaisempaa useammin osavoittoon. Se selittää suurelta osin muutosta. Urakointifirmat esiintyvät yhtä usein tapauksissa vastaajina ja kantajina. Etenkin rakennusurakoitsijan ollessa vastaajan asemassa asia näyttäisi säännönmukaisesti päättyvän kanteen hylkäämiseen tai korkeintaan osavoittoon.

Vuoden 2008 aineistossa oli 24 sellaista tapausta yhteisöjen välisiä riitoja, missä kyse oli rakennusurakoitsijan ja toisen yhteisön välisestä riidasta. Osapuolina oli mukana yhteensä 28 urakoitsijaa eli neljä riitaa oli urakoitsijoiden välisiä. Kantajina ollessaan urakoitsijat voittivat viisi juttua, hävisivät kuusi ja osavoittoon päättyi kolme tapausta. Vastaajina ollessaan urakoitsijat voittivat yhden tapauksen, hävisivät kahdeksan ja osavoittoon päättyi viisi tapausta.

Yksityishenkilön yhteisöä vastaan nostamissa kanteissa hieman noin viidennes päättyi kantajan voittoon, hieman yli kolmannes osavoittoon ja hieman alle puolet vastaajan voittoon. Osavoitot tällaisissa tapauksissa näyttävät hieman lisääntyneen aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna.

Yksityishenkilöiden välisistä riidoista vain joka kuudes päättyi kantajan voittoon. Hieman yli puolet päättyi osavoittoon ja hieman alle kolmannes vastaajan voittoon. Osavoittojen määrä on lisääntynyt yksityishenkilöiden välisissä jutuissa.

Kokonaisuudessaan siis *osavoittojen määrä näyttää lisääntyneen*. Kuten kuvioista 9 näkyy, yhteisön ja yksityishenkilöiden välisissä riidoissa yksi-

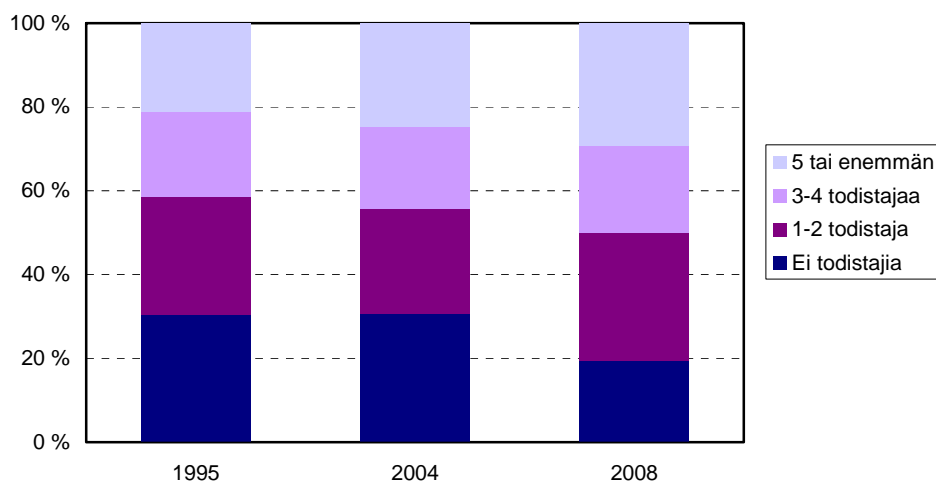
³³ Ks. Tilastokeskuksen siviiliasian nimikkeistö (luokka 8).

tyishenkilö voittaa juttunsa noin viidenneksessä tapauksista kokonaan ja yhteisö noin puolessa. Noin kolmannes jutuista päättyy osavoittoon. Yksityishenkilöt siis pärjäävät oikeudenkäynnissä yhteisöjä vastaan melko huonosti. Tämä on havaittu myös aiemmissa tutkimuksissa. Sekä yksityishenkilöiden keskinäisissä riidoissa että yhteisöjen välisissä riidoissa kantaja näyttäisi pärjäävän aikaisempaa huonommin riitaoikeudenkäynnissä. Vain noin viidenes kantajista näissä asiaryhmissä voittaa juttunsa kokonaan.

On vaikea tulkita, mistä kehitys johtuu eli onko kyse juttujen tai vaatimusten muutoksesta vai tuomioistuinten käytännön muutoksesta. *Osavoitot kuitenkin näyttävät lisääntyneen kaikissa jutturyhmissä ja kaikenlaisissa asianosaisyhdistelmissä.* Yksi mahdollisuus on se, että kaikkein yksinkertaisimmat asiat jäävät tulematta tuomioistuimiin tai ne sovitaan ennen pääkäsittelyä, jolloin selkeät voittotapaukset vähenevät.

3.5 Todistajat

Vuonna 2008 noin viidenneksessä tapauksista ei lainkaan kuultu todistajia. Vuosien 1995 ja 2004 oikeudenkäyntiaineistoissa tällaisia tapauksia oli noin kolmannes. Niissä tapauksissa, joissa kuultiin todistajia, kuultujen todistajien määrän keskiarvo oli vuonna 1995 vielä 3,7 ja vuonna 2004 hieman korkeampi eli 4,1. Vuonna 2008 vastaava luku oli jo 4,7 eli todistajia kuullaan aikaisempaa enemmän. Nykyisin noin puolessa tapauksista kuullaan vähintään kolmea todistajaa ja neljänneksessä viittä tai useampaa. *Todistajia kuullaan siis oikeudenkäynneissä aikaisempaa enemmän.* Suurin määrä todistajia vuoden 2008 aineistoon sisältyvissä tapauksissa oli 27.

Kuvio 10 Todistajien määrä pääkäsittelyyn edenneissä riita-asioissa käräjäoikeuksissa 1995, 2004 ja 2008

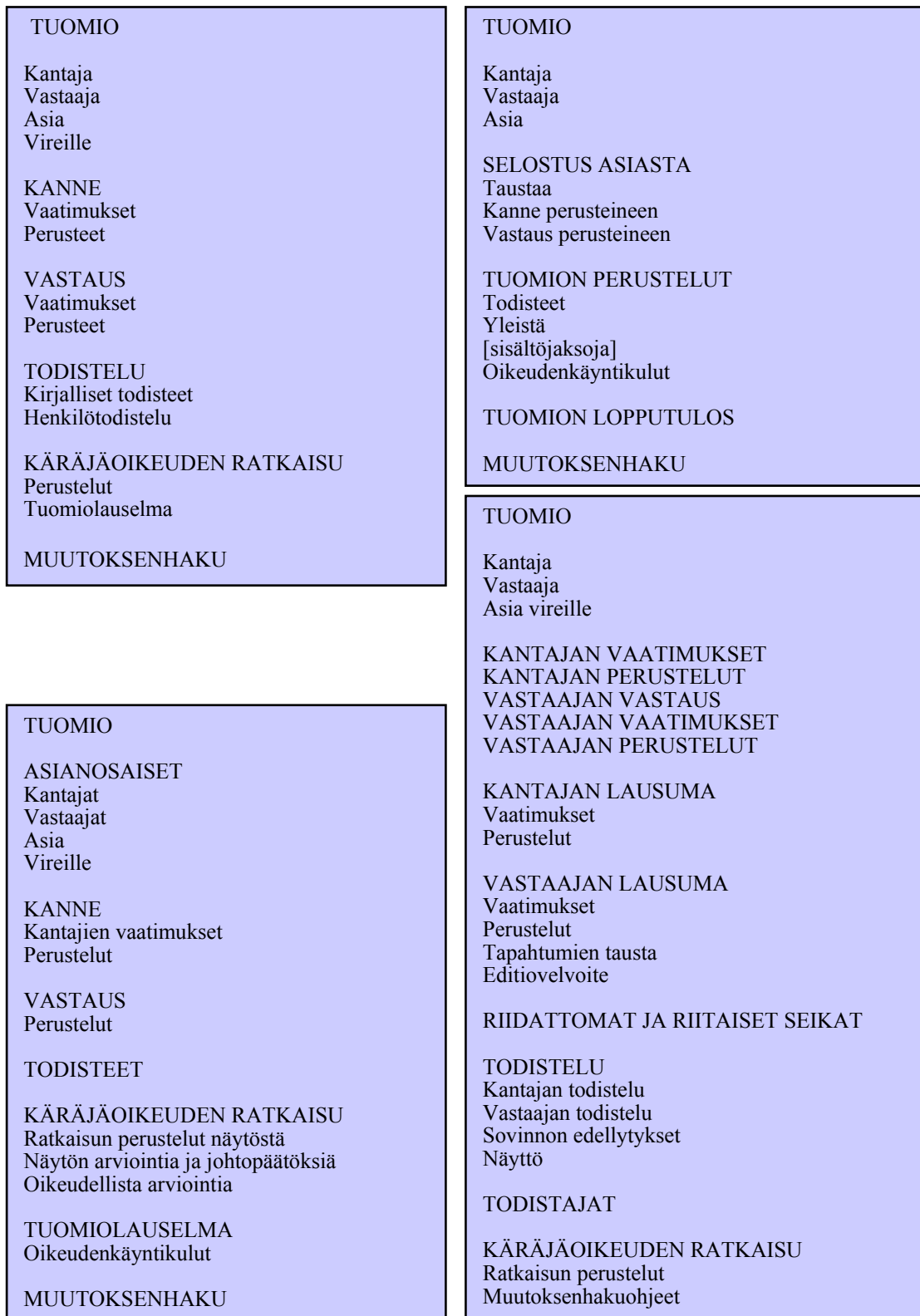
Vielä 1990-luvun puolivälissä pääkäsittelyssä käsiteltiin paljon laman aiheuttamia yksinkertaisiakin velkomusasioita, joissa todistajia kuultiin harvemmin. Nykyisin asiat ovat keskimäärin monimutkaisempia. Erityisesti kiinteää omaisuutta koskevilla asioilla kuullaan todistajia tavallista useammin.

3.6 Käräjäoikeuden tuomio

Vuonna 2008 käräjäoikeuksien riita-asioissa antamat tuomiot olivat keskimäärin (mediaani) yhdeksän sivun mittaisia. Tuomioiden keskimääräinen pituus on ollut sama koko alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana.³⁴ Lyhimmässä tuomiossa oli kaksi sivua ja pisimmässä 84 sivua.

Suurin osa tuomioista on kirjoitettu samanlaisen kaavan mukaan. Aluksi niissä on säännönmukaisesti kohdat ”kantaja”, ”vastaaja” sekä ”asia”. Tavallisimmin sen jälkeen esitetään kanne, jossa on erotettu toisistaan vaatimukset ja perusteet. Sen jälkeen selostetaan vastaus kanteeseen ja vastauksen perustelut. Kanteen ja vastauksen jälkeen on usein luettelo todisteista. Tavallisimmin tuomion lopussa on käräjäoikeuden ratkaisu, josta on ensin esitetty perustelut ja sen jälkeen tuomiolauselma. Jotkut tuomarit sijoittavat kuitenkin tuomiolauselman heti tuomion alkuun. Osa laittaa myös heti alkuun selostuksen asiasta tai riidattomista taustatiedoista. Tuomion rakenne saattaa vaihdella eri käräjäoikeuksissa ja eri tuomareidenkin välillä samassa käräjäoikeudessa. Kaikissa tuomioissa ei esiinny erillistä ”tuomiolauselma” -nimistä jaksoa, vaan se on korvattu esimerkiksi jaksolla ”johtopäätökset”. Tämä on ongelmallista, koska jotkut tuomarit taas kirjaavat tuomion perusteluihin kohdan ”johtopäätökset” ennen varsinaista tuomiolauselmaa. Seuraavassa esimerkkejä tuomion rakenteesta eri käräjäoikeuksissa:

³⁴ Ks. Ervasti 1997a, 123–124; Ervasti 2005b, 55.

Kuvio 11 Esimerkkejä tuomion rakenteista eri käräjäoikeuksissa

Aineistossa oli myös yksi tapaus, josta puuttui tuomiolauselma kokonaan. Siinä oli selostettu vain osalliset, heidän vaatimuksensa perusteluineen, tuomion perustelut sekä todistelu.

Kokonaisuudessaan olisi toivottavaa, että käräjäoikeudet käyttäisivät jotakuinkin samanlaista otsikointia ja järjestystä tuomioita kirjoittaessaan. Vähimmäisvaatimus sekaannusten välttämiseksi on se, että ainakin tuomiolauselma olisi nimenomaan otsikoitu ”tuomiolauselmaksiksi”. Muutoin lukijalle voi olla vaikeaa päätellä, mikä osa tuomiosta on itse ratkaisu ja mikä on sen perusteluita.

OK 24:4 mukaan tuomio on perusteltava. Perusteluissa on ilmoitettava, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Tuomioista 69 prosentissa oli viitattu pääasian osalta johonkin lakiin.³⁵ Kaikkiaan 31 prosentista ei löytynyt minkäänlaisia lakiviittauksia pääasian osalta.

Hallituksen esityksiin viitattiin 10 prosentissa tuomioista ja oikeuskäytäntöön 19 prosentissa. Oikeuskirjallisuuteen taas viitattiin 18 prosentissa tuomioista. Verrattuna neljän vuoden takaiseen tutkimukseen viittaaminen lakiin näyttää hieman vähentyneen, mutta viittaaminen etenkin oikeuskirjallisuuteen yleistyneen.³⁶

3.7 Aineiston luotettavuuden arviointi

Vuonna 2008 kerätty pääkäsittelyyn edenneiden riita-asioiden aineisto tuottaa joiltain osin erilaisia tuloksia kuin vuosina 1995 ja 2004 kerätyt aineistot. Koska vuoden 2008 aineisto on osin puutteellinen, on syytä arvioida, johtuvatko erilaiset tulokset aidosta muutoksesta vai kenties aineiston erilaisuudesta. Tätä voidaan arvioida vertaamalla joitain rajattuja asiaryhmiä – joissa juttumäärät ovat myös riittävät vertailuun – eri vuosilta. Tässä on vertailun kohteeksi valittu työoikeudelliset jutut (yliedustettu), elatusapujutut (aliedustettu) sekä kiinteää omaisuutta (yliedustettu) ja sopimuksen ulkopuolista vahingonkorvausta koskevat riidat (aliedustettu) vuosien 2004 ja 2008 aineistoissa. Eri jutturyhmistä on pyritty tarkastelemaan joitain muuttujia ja arvioimaan niiden avulla muutoksen syytä.

Vuoden 2008 aineiston mukaan *valmisteluistuntojen* lukumäärä on lisääntynyt siten, että yhä useammin asioita valmistellaan kahdessa valmisteluistunnossa. Valmistelun keskimääräinen pituus on lisääntynyt elatusapujutuissa (1,13 → 1,29), työoikeudellisissa jutuissa (1,83 → 1,90), ja sopimussuhteen ulkopuolista vahingonkorvausta koskevissa jutuissa (1,57 →

³⁵ Mukaan ei ole siis laskettu viittauksia oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskeviin säännöksiin.

³⁶ Ks. *Ervasti 1997a*, 127 ja *Ervasti 2005b*, 57.

1,63). Kiinteistöriitoja koskevissa jutuissa sen sijaan keskimääräinen pituus oli vähentynyt (1,83 → 1,74). Muissa asioissa pituus oli lisääntynyt (1,50 → 1,67). Tässä vertailussa kiinteistöriidat olivat ainoa asiaryhmä, jossa haastehakemuksen keskimääräinen pituus oli vähentynyt. Kiinteistöriidat ovat jopa hieman yliedustettuina vuoden 2008 aineistossa. Näin ollen *johtopäätös asioiden valmistelusta aikaisempaa useammin kahdessa valmisteluistunnossa pitää paikkansa*.

Vuoden 2008 aineiston mukaan *todistajia* kuullaan oikeudenkäynneissä aikaisempaa enemmän. Sellaisia tapauksia, joissa todistajia ei kuulla lainkaan, on elatusapuriidoissa suunnilleen saman verran 2004 ja 2008 (89 % → 88 %). Tällaisten tapausten määrä on vähentynyt kiinteää omaisuutta koskevissa riidoissa (6 % → 4 %), työoikeudellisissa riidoissa (12 % → 3 %) ja muissa riidoissa (31 % → 20 %). Sen sijaan vahingonkorvausta koskevissa tapauksissa sellaisten tapausten määrä, jossa ei lainkaan kuulla todistajia, on lisääntynyt (24 % → 33 %). Näin ollen näyttää siltä, että *todistajien määrä on aidosti lisääntynyt oikeudenkäynneissä*.

Vuoden 2008 aineistossa riidanalaisen *intressin suuruus* oli samaa luokkaa kuin aiemmissakin aineistoissa.³⁷ Keskimääräiset intressit (mediaani) ovat hieman pienempiä vuoden 2008 aineistossa verrattuna vuoden 2004 aineistoon kiinteistöriidoissa (37 817 € → 31 220 €) ja vahingonkorvausriidoissa (8 920 € → 7 801 €) ja hieman suurempia työoikeudellisissa riidoissa (30 571 € → 32 430 €) ja muissa riidoissa (9 432 € → 9 997 €). Vaihtelusta huolimatta intressit ovat samaa suuruusluokkaa vuosina 2004 ja 2008 kaikissa ryhmissä. Näin ollen johtopäätös, jonka mukaan *intressien suuruudessa ei ole tapahtunut muutoksia*, pitää paikkansa, eikä ero johdu aineiston mahdollisista vinoutumista.

Vuoden 2008 aineistossa keskeinen muutos on se, että *osavoitot* ovat lisääntyneet runsaasti oikeudenkäynneissä. Kaikissa tässä tarkastelluissa asiaryhmissä eli elatusapujutuissa (46 % → 72 %), kiinteistöriidoissa (26 % → 71 %), työoikeudellisissa riidoissa (20 % → 36 %), vahingonkorvausriidoissa (41 % → 63 %) ja muissa riidoissa (23 % → 35 %) osavoittojen määrä on lisääntynyt vuosien 2004 ja 2008 välillä. Näin olleen *osavoittojen lisääntyminen on todellista* eikä johdu aineiston mahdollisesta vinoumasta.

Vuoden 2008 pääkäsitteilyaineisto ei täysin vastaa koko vuoden laskennallista juttujakaamaa. Näyttää kuitenkin siltä, että aineistosta tehtävät keskeiset johtopäätökset pitävät paikkansa, eikä lievä vinouma asiaryhmien suhteen vaikuta aineistosta saatavaan kokonaiskuvaan riita-asioiden kehityksestä käräjäoikeuksissa.

³⁷ Vuoden 2004 rahasumma on laskelmissa muutettu kuluttajahintaindeksillä (aik. elinkustannusindeksi) vuoden 2008 rahanarvoa vastaavaksi.

4 OIKEUDENKÄYNTIKULUT

4.1 Osapuolten kulut

Oikeudenkäyntikulujen euromäärän kehitys

Vuosien 2004 ja 2008 välillä kantajien *oikeudenkäyntikulut ovat kasvaneet* noin neljänneksen (24 %) ja vastaajien noin viidenneksen (21 %). Tuomitut kulukorvaukset ovat kasvaneet näitä enemmän (29 %). Oikeudenkäyntikulujen kasvu on siis edelleen jatkunut. *Neljäntoista vuoden aikana niiden määrä on noin kaksinkertaistunut.*

Vuonna 2008 kaikkiaan 43:ssa prosentissa tapauksista osapuolten yhteenkäytetyt kulut olivat suuremmat kuin riideltävä pääoma ja 57:ssä prosentissa tapauksista pääoma oli suurempi. Taloudellisesta näkökulmasta tilanne näyttää epätasapainoiselta. *Suhteessa saavutettaviin hyötyihin täysimittainen oikeudenkäynti on osapuolille usein hyvin kallis konfliktinratkaisumenetelmä.*

Taulukko 2 Kantajien ja vastaajien oikeudenkäyntikulut sekä käräjäoikeuksien tuomitsemat oikeudenkäyntikulukorvaukset (euroja) riita-asioissa (mediaani) 1995, 2004 ja 2008³⁸

Vuosi	Tuomitut kulukorvaukset €	Kantajan oikeudenkäyntikulut €	Vastaajan oikeudenkäyntikulut €
1995	2 852	3 184	3 085
2004	4 100	5 263	4 595
2008	5 277	6 543	5 554

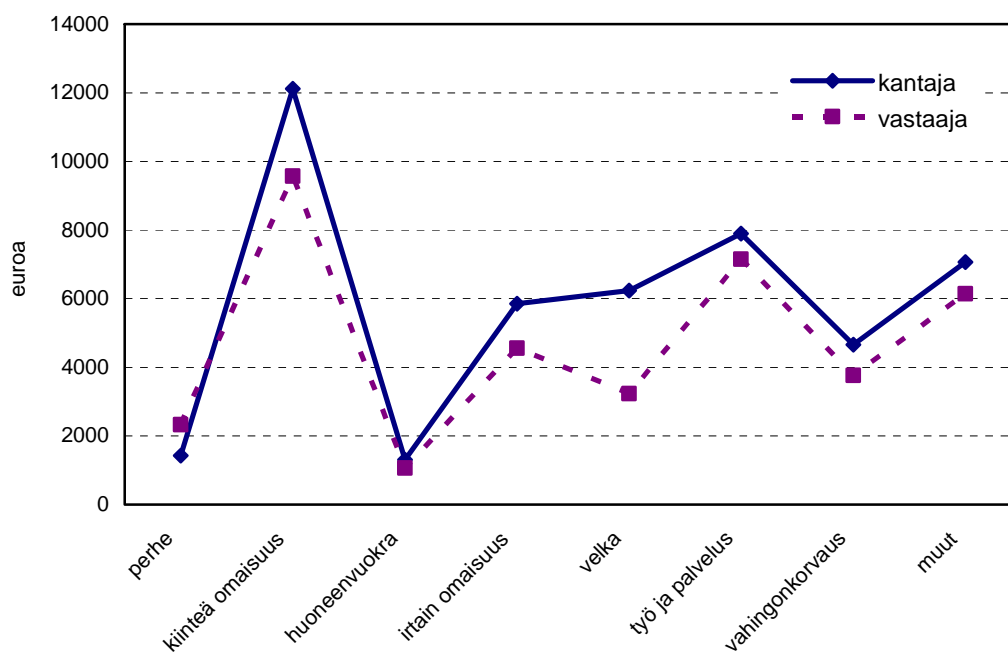
Vuosien 1995 ja 2004 välillä myös riidanalainen intressi kasvoi oikeudenkäyntikulujen kanssa samassa suhteessa.³⁹ Tämä kehitys ei kuitenkaan ole jatkunut, vaan intressit ovat samalla tasolla kuin vuonna 2004 (ks. jakso 3.3).

Osapuolten oikeudenkäyntikulut ovat suurimmat kiinteää omaisuutta koskevissa riidoissa. Myös irtainta omaisuutta sekä työtä ja palvelusta koskevissa asiaryhmissä kulut ovat keskimääräistä suuremmat kuten kuvioista 12 ja 13 näkyy.⁴⁰ Tältä osin tilanne ei ole muuttunut vuoteen 2004 verrattuna.

³⁸ Vuosien 1995 ja 2004 rahasummat on muutettu kuluttajahintaindeksillä (aik. elinkustannusindeksi) vuoden 2008 rahanarvoa vastaaviksi.

³⁹ Ks. Ervasti 2005b, 62–63.

⁴⁰ Ks. liitetaulukko 12.

Kuvio 12 Kantajien ja vastaajien oikeudenkäyntikulut (euroja) asiaryhmittäin pääkäsitelyyn edenneissä asioissa 2008

Kantajien oikeudenkäyntikulut ovat vastaajien oikeudenkäyntikuluja suuremmat kaikissa asiaryhmissä vuonna 2008 perheoikeudellisia riitoja ja huoneenvuokrariitoja lukuun ottamatta, joissa kantajien ja vastaajien kulut ovat samaa luokkaa.⁴¹

Vuoden 2008 aineistossa kantajien kulut ovat keskimäärin lähes kaksinkertaiset vastaajien kuluihin nähden velkariidoissa. Samalla sekä kantajien että vastaajien kulut ovat nousseet näissä asioissa, kun muissa juristien suhteellisen ”yksinkertaisina” pitämässä asioissa eli perheoikeudellisissa asioissa ja huoneenvuokrariidoissa kulujen määrä on pysynyt samalla tasolla alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana. Ero selittyyneen suurilta osin sillä, että aiemmin velkariidat koostuivat pääosin yritysten yksityishenkilöihin kohdistuvista velkomuksista. Ne ovat usein juridisesti yksinkertaisia riitoja, joissa kulut myös ovat suhteellisen pienet. Nykyisin tällaisia velkomuksia etenee pääkäsitelyihin harvemmin ja yhä useammin velkariidat koskevat yksityishenkilöiden välisiä suhteita. Kun velka-asiat pääkäsitelyissä ovat vähentyneet, samalla yksinkertaisimmat asiat ovat siis jääneet pois.

Vuoden 1995 oikeudenkäyntiaineistossa 72 prosenttia velkatapauksista oli yrityksen yksityishenkilöön kohdistamia vaateita. Vain neljä prosenttia tapauksista oli yksityishenkilöiden välisiä. Vuoden 2004 aineistossa 44 prosenttia tapauksista oli yritysten yksityishenkilöihin kohdistuvia velkomuksia ja 28 prosenttia yksityishenkilöiden välisiä riitoja. Vuoden 2008

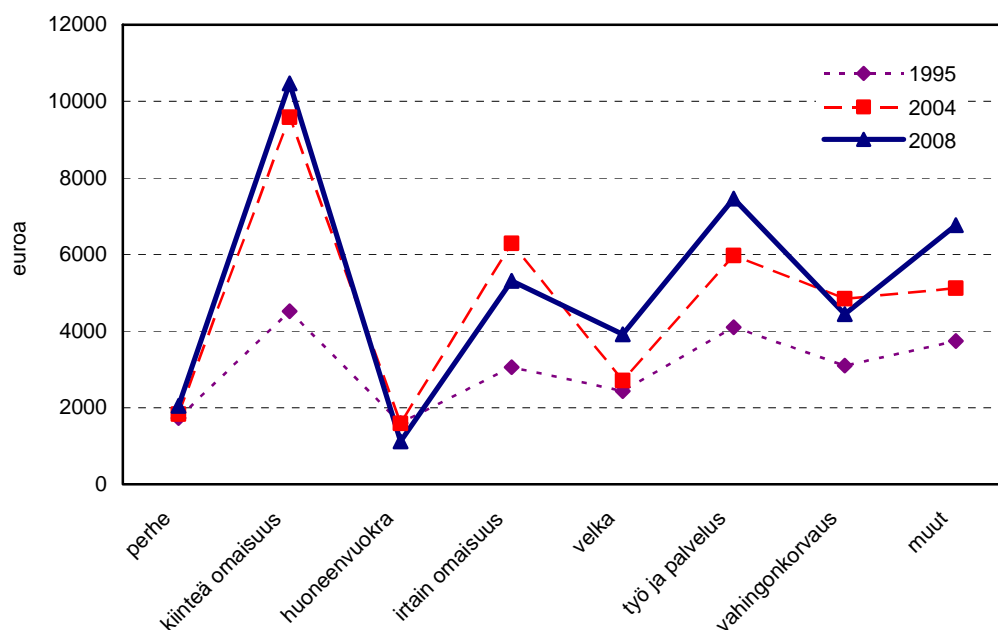
⁴¹ Ks. liitetaulukko 13.

aineistossa (N=18) enää 11 prosenttia tapauksista oli yrityksen yksityishenkilöön kohdistamia velkomuksia ja 55 prosenttia yksityishenkilöiden välisiä riitoja.

Vuoden 2008 riita-aineiston velkomustapauksista (N=18) hieman alle puolet (N=8) koski tavalla tai toisella hajonnutta parisuhdetta. Niissä joko entinen kumppani tai tämän vanhemmat vaativat toiselta kumppanilta velkaa, jota kantajan mukaan oli syntynyt yhteisen parisuhteen aikana. Tällöin riideltiin siitä, oliko kyse velasta vai normaaleista yhteiselämään käytetyistä menoista. Joukossa oli muutamia (N=4) tapauksia, joissa oli kyse kaverusten yhteisestä pienimuotoisesta yrittämisestä (esim. ravintola), jossa he olivat riitautuneet. Perinteinen velkomus, jossa pankki tai yritys perii velkakirjaan tai luottosopimukseen perustuvaa saatavaa oli suhteellisen harvinainen (N=3). Lisäksi aineistossa oli muutama muu (N=3) velkatapaus.

Vuoden 2008 aineistossa velkariitojen absoluuttinen määrä on suhteellisen vähäinen. Näyttää kuitenkin siltä, että velkajuttujen laatu on muuttunut käräjäoikeuksissa ja se näkyy myös oikeudenkäyntikulujen keskimääräistä korkeampana tasona.

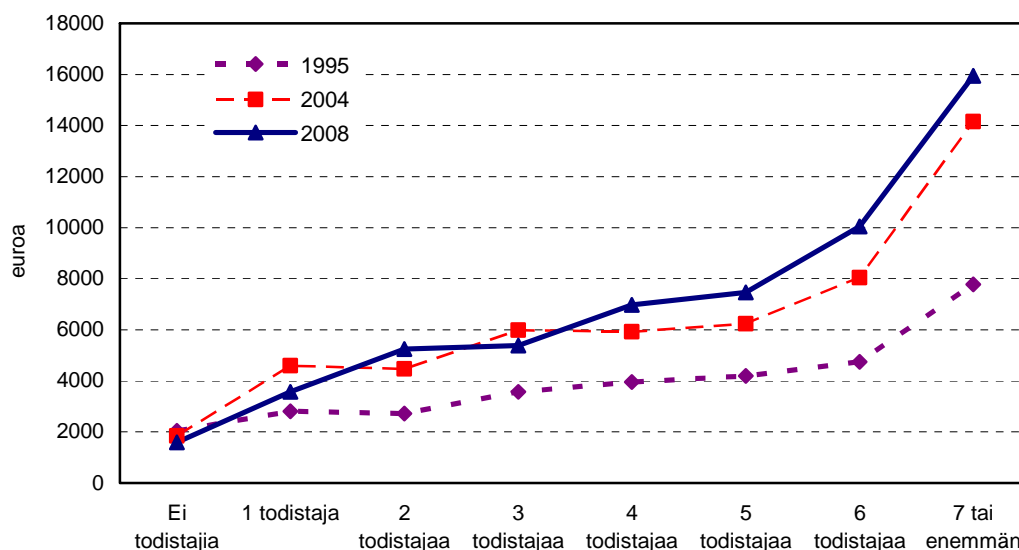
Kuten kuviosta 13 näkyy, oikeudenkäyntikulujen kehitys on vaihdellut jutturyhmittäin. Kiinteää omaisuutta, velkaa, työtä ja palvelusta sekä ”muuta riitoja” koskevissa asioissa kulut ovat aikaisempaa suuremmat. Muissa ryhmissä ne ovat joko pysyneet aikaisemmalla tasolla tai hieman laskeneet.

Kuvio 13 Asianosaisen (kantajat ja vastaajat) keskimääräiset (mediaani)kulut (euroja) asiaryhmittäin pääkäsitellyyn edenneissä asioissa 1995, 2004 ja 2008

Kulut ovat siis korkeimmat kiinteää omaisuutta, irtainta omaisuutta sekä työtä ja palvelusta koskevissa jutuissa. Käytännössä kiinteää ja irtainta omaisuutta koskevissa jutuissa on valtaosalta kyse asunnon virheestä asuntokauppatilanteessa. Työtä ja palvelusta koskevissa jutuissa kyse yksityishenkilöiden osalta taas on joko työoikeudellisista riidoista tai asunnon remontteihin liittyvistä jutuista.

Kuten aiemmin on käynyt ilmi, todistajien määrä oikeudenkäynneissä on lisääntynyt. Tämä näyttäisi vaikuttavan myös oikeudenkäyntikulujen määrään. Jutuissa, joissa on korkeintaan kolme todistajaa, asianosaisen kulut pysyvät keskimäärin alle 6 000 eurossa. Todistajien määrän lisääntyessä myös kulut kasvavat voimakkaasti. Riidat joissa kuullaan seitsemää tai useampaa todistajaa, kulut ovat keskimäärin jo noin 16 000 euroa.⁴²

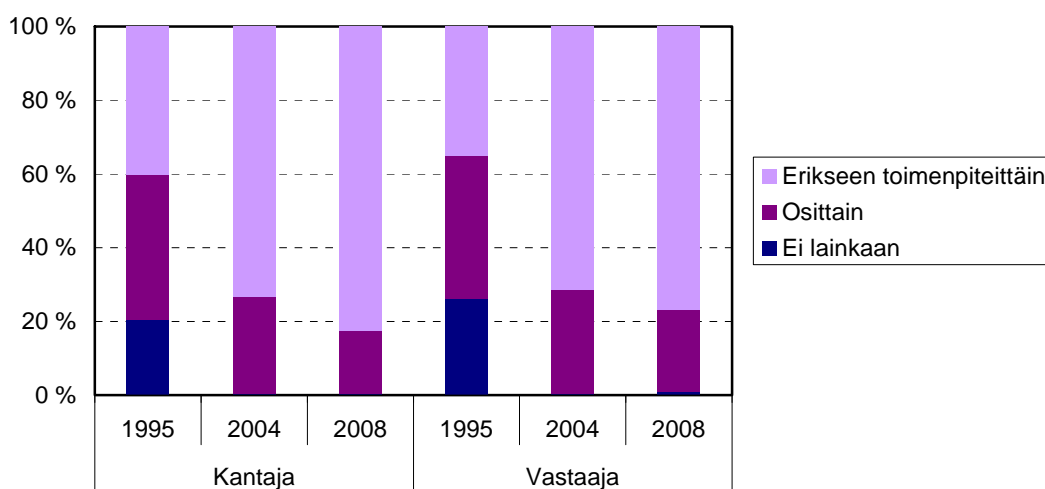
Kuvio 14 Asianosaisen (kantajat ja vastaajat) keskimääräiset (mediaani)kulut (euroja) todistajien määrän mukaan pääkäsitteelyyn edenneissä asioissa 1995, 2004 ja 2008

Eri toimenpiteistä aiheutuneet kulut

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 14 §:n mukaan oikeudenkäyntikulujen korvaamista koskevassa vaatimuksessa on eriteltävä oikeudenkäyntikulujen määrä ja niiden perusteet. Myös vuonna 2008 voimassa olleissa Suomen asianajajaliiton asianajopalkkioiden määräämisperusteissa (1.1.1993) määrättiin (10 §), että asianajolaskussa on tarpeen mukaan yksilöitynä mainittava suoritettut toimenpiteet.

⁴² Ks. liitetaulukko 14.

Vuoden 2008 pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa noin viidenneksessä kululaskuista oli eritelty kulut toimenpiteittäin siten, että oli ilmoitettu myös kuhunkin toimenpiteeseen käytetty aika. Noin kolmessa neljäsosassa tapauksista oli ilmoitettu kukin toimenpide ja sen kulut. Näin ollen neljä viidesosaa laskuista sisälsi toimenpiteittäisen erottelun.⁴³ Lopuissa tapauksissa toimenpiteitä oli eritelty osittain. *Kulujen erittelemisen suhteen on tapahtunut suuri muutos* alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana. Vielä vuonna 1995 kululaskuista viidenneksessä ei ollut minkäänlaista erittelyä.

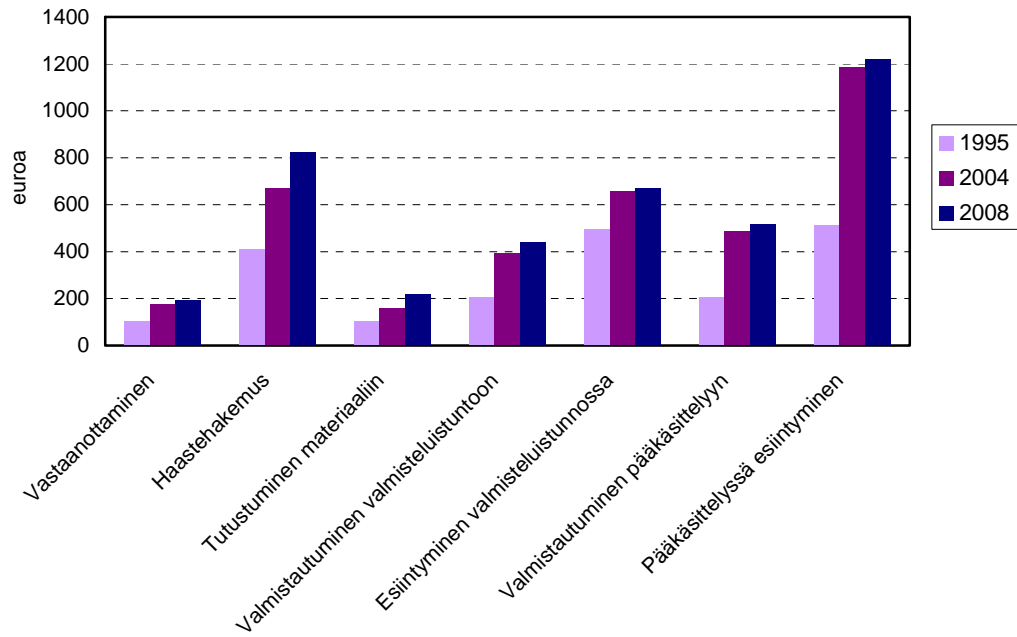

Kuvio 15 Kululaskujen erittelyminen pääkäsitteilyyn edenneissä riidoissa kärjäoikeuksissa 1995, 2004 ja 2008

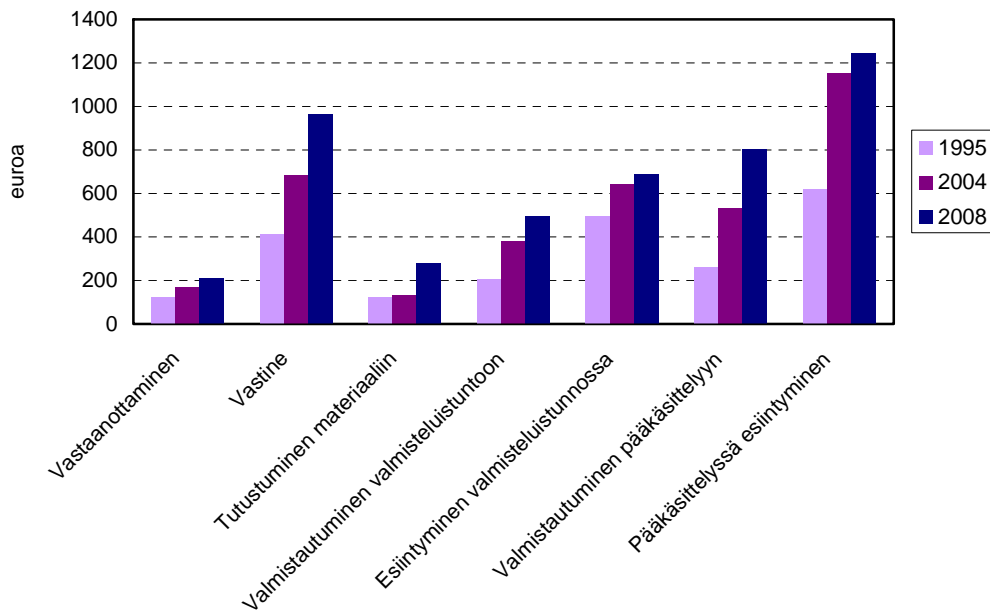
Sekä kantaja- että vastaajapuolen kululaskuissa euromäärät ovat lisääntyneet viimeisen neljän vuoden aikana kaikissa seuratuissa toimenpideryhmissä. Uusina laskutettavina toimenpiteinä 2000-luvulla kululaskuihin ovat tulleet myös sähköpostiviesteihin tutustuminen ja niihin vastaaminen. Kuvioissa 16 ja 17 on kuvattu eräiden toimenpiteiden kululaskutuksen kehitystä alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana.⁴⁴

⁴³ Ks. liitetaulukot 21 ja 22.

⁴⁴ Ks. myös oikeudellisten palveluiden keskihinnosta palveluntarjoajan mukaan Pakarinen 2009, 56–60.

Kuvio 16 Laskutus eräistä toimenpiteistä kantajien oikeudenkäyntikululaskuissa pääkäsitteelyyn edenneissä riita-asioissa 1995, 2004 ja 2008

Kuvio 17 Laskutus eräistä toimenpiteistä vastaajien oikeudenkäyntikululaskuissa pääkäsitteelyyn edenneissä riita-asioissa 1995, 2004 ja 2008

Samaan aikaan kuitenkin keskimääräinen tuntiveloituksen euromäärä on hieman laskenut. Noin puolella sekä kantajista (N=195) että vastaajista (N= 185) oli ainakin joltain osin tuntilaskutusperuste. Tuntihinnan ilmoit-

taminen on lisääntynyt, sillä vuonna 2004 vain hieman yli neljännes kantajista ja vastaajista oli ilmoittanut tuntihinnan.

Indeksillä korjattu keskimääräinen (mediaani)tuntiveloitus oli vuonna 2004 kantajilla 184 euroa ja vastaajilla 176 euroa. Vuonna 2008 sekä kantajien että vastaajien keskimääräinen (mediaani)tuntiveloitus oli 160 euroa. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että keskimääräinen tuntiveloitus on nimellisarvoltaan samalla tasolla kuin neljä vuotta sitten, eikä sitä ole korotettu rahanarvon muutoksen myötä. Oikeudenkäyntikulujen kohoaminen selittyneekin sillä, että laskutetaan yhä useammista toimenpiteistä ja aiempaa enemmän yksittäisistä toimenpiteistä, vaikka tuntilaskutus ei olekaan noussut.

Kuten aiemmin on tullut ilmi, kulut ovat nousseet etenkin kiinteää ja irtainta omaisuutta sekä työtä ja palvelussuhdetta koskevilla asioilla, mutta eivät esimerkiksi perheoikeudellisissa ja huoneenvuokraa koskevilla asioilla. Lisäksi sekä todistajien että valmisteluistuntojen keskimäärä on lisääntynyt. Näin olleen kulujen lisääntymisen taustalla on mahdollisesti oikeudenkäynteihin liittyvän työmäärän lisääntyminen.

4.2 Kulukorvaukset

Kulukorvausten vaatiminen

Pääkäsitelyyn edenneissä riita-asioissa vuonna 2008 kantaja vaati oikeudenkäyntikulujensa korvaamista vastapuolelta 93 prosentissa (N=333) tapauksista. Vastaajat vaativat kulujaan korvattavaksi hieman harvemmin kuin kantajat eli 85 prosentissa (N=304) tapauksista. Kuluvaatimusten esittämisen yleisyydessä ei ole tapahtunut muutoksia alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana.⁴⁵ Neljässä viidesosassa tapauksista molemmat osapuolet vaativat kulujensa korvaamista ja on harvinaista, ettei kumpikaan osapuoli vaadi sitä. Tältäkin osin tilanne on pysynyt samana koko alioikeusuudistuksen jälkeisen ajan.

Taulukko 3 Kulukorvausten vaatiminen pääkäsitelyyn edenneissä riita-asioissa 2008 (N=357)

Molemmat vaativat 83 %	Vain kantaja vaatii 10 %
Vain vastaaja vaatii 2 %	Kumpikaan ei vaadi 5 %

⁴⁵ Ks. Ervasti 1997b, 16; Ervasti 2005b, 61.

Asianosaiskuluja kantajat vaativat korvattavaksi 18 prosentissa (N=63) ja vastaajat 12 prosentissa (N=41) tapauksista.

Kantaja vaati kuluja korvattavaksi 90–100 prosentissa tapauksista lukuun ottamatta perheoikeudellisia tapauksia, joissa vain noin puolessa (52 %) vaadittiin kulukorvauksia sekä huoneenvuokratapauksia, joissa kuluja vaadittiin neljässä viidesosassa (80 %) tapauksista. Vastaajat vaativat perheoikeudellisissa tapauksissa kuluja vain 42 prosentissa tapauksista ja huoneenvuokratapauksissa vain 35 prosentissa.

Kulukorvausten tuomitseminen

Vuonna 2008 hieman yli kolmanneksessa (34 %) kaikista tapauksista kantaja tuomittiin korvaamaan vastapuolen oikeudenkäyntikuluja. Vastaaja taas joutui maksamaan kantajalle kulukorvauksia hieman alle puolessa tapauksista (45 %). Hieman alle viidenneksessä tapauksista (19 %) kumpakaan ei tuomittu korvaamaan vastapuolen kuluja. Muutamissa tapauksissa (2 %) molemmat osapuolet tuomittiin korvaamaan toistensa kuluja. Kuva oli varsin samanlainen vuotta 2004 koskevassa tutkimuksessa.⁴⁶

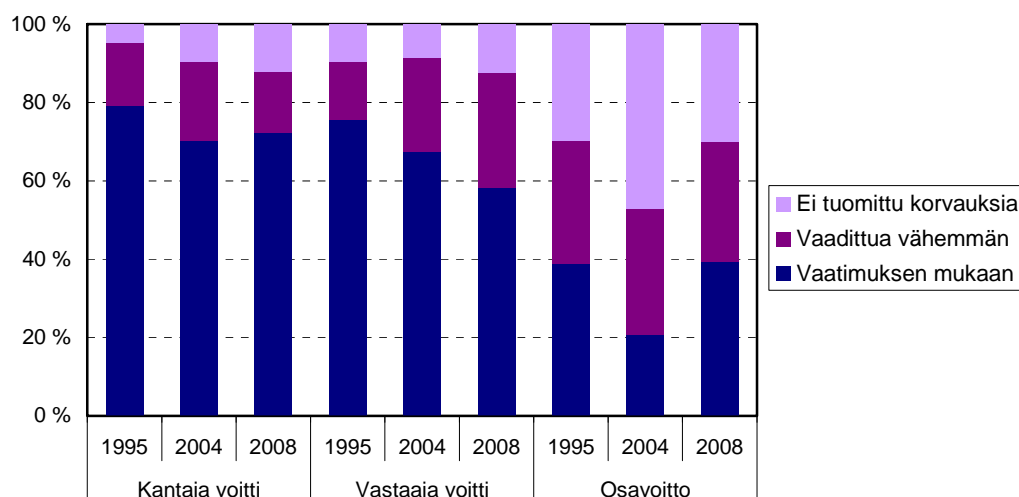
Silloin, kun osapuoli voitti juttunsa kokonaan, hävinnyt osapuoli tuomittiin maksamaan oikeudenkäyntikulukorvauksia yhdeksässä tapauksessa kymmenestä.⁴⁷ Myös aiemmissa tutkimuksissa tulos on ollut samaa luokkaa.

Kuviossa 18 on tarkasteltu erikseen kantajien voittamien, vastaajien voittamien juttujen ja osavoittojen osalta sitä, kuinka usein kulukorvaukset tuomitaan vaaditun suuruisina, kuinka usein vaadittua vähempänä ja kuinka usein kulukorvauksia ei ole lainkaan tuomittu maksettavaksi. Kuten kuvioista näkyy, *sekä kantajien että vastaajien voittamissa jutuissa noin kahdessa kolmasosassa kulut on tuomittu hävinneen osapuolen maksettavaksi täysimääräisesti*. Kulujen korvaaminen täyteen mittaan asti näyttää hieman vähentyneen vastaajien osalta. Joka tapauksessa edelleen kulut tuomitaan pääsääntöisesti täysimääräisinä voittotapauksissa.

Osavoittotapauksista noin kahdessa kolmasosassa kulukorvauksia on tuomittu maksettavaksi ja kolmanneksessa ei. Hieman yli kolmanneksessa osavoittotapauksista kulut on tuomittu täysimääräisesti ja hieman alle kolmannes sellaisia, joissa ne on tuomittu vaadittua vähempänä.

⁴⁶ Ks. Ervasti 2005b, 70–71.

⁴⁷ Sekä kantajien että vastaajien voittaessa kuluja tuomittiin korvattavaksi 88 prosentissa tapauksista.

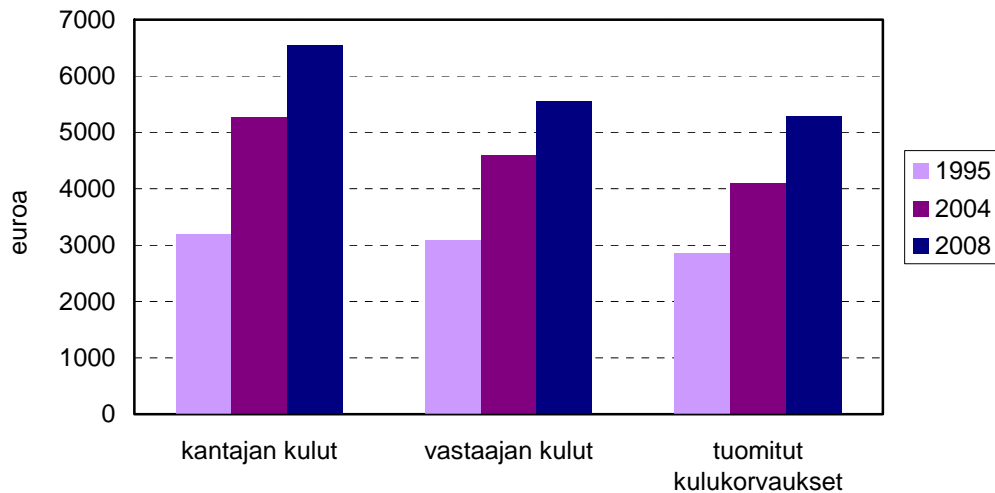
Kuvio 18 Kulukorvausten tuomitseminen suhteessa pääasian voittamiseen 1995, 2004 ja 2008

On huomattava, että edellisessä tarkastelussa olivat mukana kaikki tapaukset riippumatta siitä oliko kuluja edes vaadittu. Jos tarkastellaan vain sellaisia voittotapauksia, joissa kuluja on vaadittu, kantajalle tuomittiin täysi korvaus kuluistaan 82 prosentissa tapauksista ja vastaajalle 66 prosentissa tapauksista. Tämänkin tarkastelun perusteella näyttää siltä, että vastaajien kuluja tuomitaan aiempaa harvemmin korvattavaksi täysimääräisesti.⁴⁸

Tuomittujen kulukorvausten euromäärä

Kuten edellisen jakson alussa kävi jo ilmi, tuomitut kulukorvaukset olivat vuonna 2008 keskimäärin (mediaani) 5 277 euroa. *Kulukorvausten euromäärä on kasvanut neljässä vuodessa lähes kolmanneksen (29 %).* Kolmentoista vuoden aikana ne ovat lähes kaksinkertaistuneet kuten vaadittukin kulut. Ne ovat viimeisen neljän vuoden aikana kohonneet enemmän kuin kantajien ja vastaajien keskimääräiset kulut, joissa nousua on neljännes-viides. Yksi mahdollinen selitys tälle on se, että kululaskut ovat aiempaa tarkemmin eriteltyjä, jolloin kulukorvausten tuomitsemiselle vaadittua alhaisempaa on vaikeampi löytää perusteluita yhtä laajasti.

⁴⁸ Ks. Ervasti 2005b, 74–76.

Kuvio 19 Kantajien ja vastaajien oikeudenkäyntikulut sekä käräjäoikeuksien tuomitsemat oikeudenkäyntikulukorvaukset riita-asioissa (mediaani) 1995, 2004 ja 2008⁴⁹

Tapauksista, joissa kulukorvauksia tuomittiin maksettavaksi, 20 prosentissa (N=56) tuomittujen kulukorvausten euromäärä oli pääoman euromäärää suurempi. Sama tulos on saatu myös aiemmissa tutkimuksissa.⁵⁰

Alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana oikeudenkäyntikuluriskin kasvua ja prosessikynnyksen nousua on pidetty keskeisinä ongelmina kansalaisten näkökulmasta. Siviiliprosessuaalisissa lakimuutoksissa 1990- ja 2000-luvulla (esim. oikeudenkäyntikulu-uudistus 1999, oikeusapu-uudistukset 1998 ja 2002, siviiliprosessiuudistus 2003, tuomioistuinsovitteluuudistus 2006) keskeisinä tavoitteita onkin ollut oikeudenkäyntikuluriskin pienentäminen, oikeudenkäynnin tehostaminen sekä prosessikynnyksen alentaminen. Toistaiseksi pyrkimykset hillitä oikeudenkäyntikuluriskin kasvua eivät näytä onnistuneen.

Asiamiehen ja avustajan kulukorvausvastuu

Oikeudenkäymiskaaren 21 luvun 6 §:n mukaan ”asianosaisen edustaja, asiamies tai avustaja, joka 4 tai 5 §:ssä tarkoitettulla tavalla tahallisesti tai huolimattomuudesta on aiheuttanut toiselle asianosaiselle tässä luvussa tarkoitettuja oikeudenkäyntikuluja, voidaan velvoittaa, sen jälkeen kun hänelle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi, yhteisvastuullisesti asianosaisten

⁴⁹ Vuosien 1995 ja 2004 rahasummat on muutettu kuluttajahintaindeksillä (aik. elinkustannusindeksi) vuoden 2008 rahanarvoa vastaaviksi.

⁵⁰ Ervasti 1997b, 31; Ervasti 2005b, 75.

kanssa korvaamaan kyseiset kulut”. Viitattu OK 21:4 koskee tarpeettomia oikeudenkäyntejä ja OK 21:5 aiheettomien väitteiden esittämistä.

Vuotta 2008 koskevassa oikeudenkäyntiaineistossa pääkäsitteilyyn edenneistä jutuista (N=357) oli kaikkiaan kahdeksan tapausta, jossa esitettiin kulukorvausvaatimus myös avustajalle tai asiamiehelle. Tällainen vaatimus esitettiin siis kahdessa prosentissa kaikista tapauksista eli erittäin harvoin. Suunnilleen yhtä usein asia nousi esiin myös vuonna 1995 ja 2004 eli siinä ei ole tapahtunut suuria muutoksia.⁵¹ Kahdessa tapauksessa vaatimuksen esitti kantajaosapuoli ja kuudessa tapauksessa vastaajaosapuoli. Näyttäisikin olevan tyypillisempää, että tällaisen vaatimuksen esittää vastaaja kuin kantaja. Esimerkiksi vuoden 2004 aineistossa vaatimuksen esitti kaikissa tapauksissa vastaajapuoli.

Vain yhdessä tapauksessa käräjäoikeus tuomitsi avustajan yhteisvastuullisesti korvaamaan päämiehensä kanssa vastapuolen kuluja OK 21:6:n perusteella. Tältäkin osalta tulos vastaa aiemmissä tutkimuksissa saatuja tuloksia. *Asiamiehen tai avustajan tuomitseminen kulukorvauksiin on siis hyvin harvinaista.*

Kun pääkäsitteilyyn etenee tällä hetkellä noin 3 000 juttua vuodessa, voidaan arvioida, että vuodessa tällaisia vaatimuksia esitetään noin 60:ssä tapauksessa. Avustajia tuomitaan korvamaan kuluja kuitenkin vain yksittäistapauksissa.

4.3 Julkinen oikeusapu

Vuonna 2008 julkista oikeusapua sai sellaisista kantajista, jotka olivat yksityishenkilöitä 25 prosenttia (N=63) ja vastaajista 23 prosenttia (N=40). Suuruusluokka on vastaava kuin aikaisempienkin tutkimusten aineistoissa.⁵² Kaikista oikeusavun saajista (N=102, sekä kantajat että vastaajat) noin kahdelle kolmasosalle (N=66) oikeusapu myönnettiin ilman omavastuusuutta ja noin kolmasosalle (N=36) omavastuusuudella.

Kun julkista oikeusapua saanut kantaja vaati oikeudenkäyntikulujensa korvaamista, hänen keskimääräiset (mediaani) kulunsa olivat 2 375 euroa. Vastaajilla ne taas olivat 1 200 euroa. Mielenkiintoista on se, että vastaajien kulut ovat samaa tasoa kuin vuonna 2004, mutta kantajien kulut huomattavasti suuremmat. Aiemmin kantajien ja vastaajien kulut oikeusaputapauksissa olivat melko lähellä toisiaan, kun tällä hetkellä kantajien kulut ovat lähes kaksinkertaiset vastaajien kuluihin verrattuna. Oikeusapujutuissa kantajien keskimääräiset oikeudenkäyntikulut olivat noin 50 prosenttia yleisestä tasos-

⁵¹ Ervasti 1996, 445; Ervasti 2005b, 78–80.

⁵² Ervasti 1997b, 56; Ervasti 2005b, 81.

ta ja vastaajilla taas noin 20 %. Vuonna 2004 kantajien kulut olivat kolmanneksen ja vastaajien neljänneksen yleisestä kulutasosta.⁵³

Sekä kantajilla että vastaajilla keskimääräinen tuntipalkkio oikeusaputapauksissa oli 91 euroa, mikä olikin tuolloin määrätty tuntitaksaksi valtioneuvoston asetuksessa oikeusavun palkkioperusteista.

Oikeusapua saaneiden asioista kolmannes oli perheoikeudellisia juttuja, hieman alle viidennes työ- tai palvelussuhdetta ja noin joka seitsemäs sopimussuhteen ulkopuolista vahingonkorvausta koskevia juttuja. Kuva oli hyvin samanlainen vuonna 2004.⁵⁴

Kokonaisuudessaan siis julkista oikeusapua saaneiden suhteellinen osuus on säilynyt samana viimeisten vuosien aikana.

⁵³ Tässä lähtökohtana ovat siis oikeudenkäynnissä esitetyt kuluvaatimukset. Ne saattavat sisältää sellaisiakin osia, joita valtio ei korvaa järjestelmän piiristä.

⁵⁴ Ks. liitetaulukko 24 ja *Ervasti 2005b*, 84.

5 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ JA KESKUSTELUA

Tässä tutkimuksessa on käsitelty pääkäsitteeseen edenneitä riita-asioita käräjäoikeuksissa. Aineistona on käytetty pääkäsitteeseen edenneiden juttujen oikeudenkäyntiasiakirjoja kolmen kuukauden ajalta vuonna 2008 (N=357).

Riitaisten riita-asioiden määrät ovat vähentyneet voimakkaasti alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana. Tällä hetkellä suullisessa valmistelussa päättyy vuosittain noin 2 000 asiaa ja pääkäsitteelyssä – eli varsinaisessa oikeudenkäynnissä – 3 000 asiaa. Yleisenä kehityssuuntana 2000-luvulla on ollut velkasuhdetta ja huoneenvuokraa koskevien riitojen väheneminen käräjäoikeuksien riitaprosessissa. Samalla yhteisöjen yksityishenkilöitä vastaan nostamien kanteiden suhteellinen osuus pääkäsitteelyyn edenneissä jutuissa on vähentynyt ja etenkin yksityishenkilöiden välisten juttujen suhteellinen osuus lisääntynyt. On kuitenkin muistettava, että juttumäärät ovat vähentyneet kaikissa asianosaisyhdistelmissä pitkällä aikavälillä.

Pitkien haastehakemusten määrä on jonkin verran lisääntynyt ja lyhimpien vähentynyt. Valmisteluistuntoja pidetään myös jonkin verran aikaisempaa enemmän. Myös kuultujen todistajien määrä on lisääntynyt oikeudenkäynneissä. Riidanalaisen intressin suuruus kasvoi vuosien 1995 ja 2004 välillä. Sen sijaan vuosien 2004 ja 2008 välillä kasvua riideltävissä intresseissä ei ole tapahtunut.

Kokonaisuudessaan nämä erilaiset muutokset näyttäisivät viittaavan siihen, että riitajutut ovat alioikeusuudistuksen jälkeisenä aikana muuttuneet laajemmiksi ja vaikeammiksi. Ainakin selvältä näyttää, että kaikkein yksinkertaisimmat velkomusasiat ovat pudonneet pois pääkäsitteelyistä. Yksityishenkilöiden osalta korostuvat etenkin asumiseen ja työhön liittyvät riidat. Valtaosa yritysten riidoista näyttäisi olevan pienten ja keskisuurten yritysten välisiä juttuja. Varsin usein kysymys on erilaisista rakennusurakointiin liittyvistä konflikteista. Suurten yritysten asioita, joissa on hyvin suuret intressit, ei näytä kovin paljon olevan käräjäoikeuksissa. Kokonaisuudessaan käräjäoikeudet käsittelevät siis pääosin arkiseen sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyviä konflikteja, joissa intressi tavallisimmin on 5 000 euron ja 50 000 välillä (noin 50 prosenttia tapauksista).

Oikeudenkäyntikulut ovat lisääntyneet voimakkaasti ja samalla oikeudenkäyntikuluriski on kohonnut. Kantajien keskimääräiset oikeudenkäyntikulut olivat vuonna 2008 keskimäärin 6 543 euroa ja vastaajien 5 554 euroa. Neljän vuoden aikana kantajien kulut ovat kasvaneet neljänneksen ja vastaajien viidenneksen. Kolmentoista vuoden aikana oikeudenkäyntikulut ovat kaksinkertaistuneet, vaikka rahanarvon muutos otetaan huomioon. Kaikkiaan hieman alle puolessa tapauksista (43 %) osapuolten yhteenlaske-

tut kulut ylittävätkin riideltävän intressin määrän. Suhteessa saavutettaviin etuihin oikeudenkäynti on osapuolille suhteellisen kallis konfliktinratkaisumenetelmä.

Vuonna 2008 riita-asioista kantaja voitti juttunsa kokonaan noin neljänneksessä tapauksista (23 %) ja vastaaja noin kolmanneksessa (35 %). Osa-voittoihin, joiden määrä on lisääntynyt, päätyi hieman alle puolet jutuista (43 %). Näin ollen oikeudenkäynti on lopputulokseltaan suhteellisen epävarma konfliktinratkaisumenetelmä osapuolten ja riskien hallinnan näkökulmasta.

Viime vuosina on käyty hyvin paljon keskustelua vaihtoehtoisista konfliktinratkaisumenetelmistä ja oikeuden privatisoitumisesta. Tällöin on korostettu vaihtoehtoisten konfliktinratkaisumenetelmien etuja suhteessa viralliseen riidanratkaisuun tuomioistuimissa. On myös kehitetty uusia menettelyitä niin virallisjärjestelmässä kuin sen ulkopuolellakin – kuten tuomioistuinsovittelu, Suomen asianajajaliiton sovintomenettely, rakennusinsinööriliiton sovittelu.⁵⁵ Esimerkiksi kuluttajien oikeussuojajärjestelmää ja kuluttajariitalautakunnan toimintaa on myös kehitetty viime vuosina.

On jossain määrin arvostuskysymys, missä määrin erilaisia konflikteja pitäisi ratkaista perinteisessä tuomioistuinmenettelyssä ja missä määrin erilaisissa kevyemmissä tai sovittelevammassa vaihtoehtoisissa menettelyissä. Näyttäisi kuitenkin siltä, että nykymuotoinen oikeudenkäynti konfliktinratkaisumenettelynä näyttäisi monelta osin epätarkoituksenmukaiselta menettelyltä useiden konfliktien käsittelyyn. Suuri osa tuomioistuinriidoista etenkin yksityishenkilöiden välillä, mutta myös pienyritysten osalta näyttäisi kietoutuvan osapuolten henkilökohtaisiin ristiriitoihin ja kärjistyneisiin tunnetiloihin. Samaan aikaan nykymuotoinen oikeudenkäynti on kallis ja epävarma menettely lopputulokseltaan.

Suomalaiset käräjäoikeudet ovat vahvasti muuttumassa rikostuomioistuimiksi. Kiinteistön rekisteröimisasiat on tarkoitus siirtää niistä pois. On keskusteltu riidattomien velkomusten keskittämisestä joihinkin käräjäoikeuksiin. Rikosasioita käräjäoikeuksissa on noin 60 000 ja suullisesti käsiteltäviä riita-asioita noin 5 000. Ajan myötä tämä vähentää myös tuomareiden osaamista riita-asioissa ottaen vielä huomioon, että riita-asiat käsitellään pääosin yhden tuomarin kokoonpanossa. Yhä suurempi osa myös asianajajakunnasta keskittyy työssään muihin kuin tuomioistuinasioihin.⁵⁶

Kokonaisuudessaan suomalainen riitaoikeudenkäyttö on murrosvaiheessa. Olisi syytä ideoida uusia toimintatapoja, alentaa oikeudenkäyntikuluja sekä pohtia muita tapoja virallisen konfliktinratkaisujärjestelmän ke-

⁵⁵ Ks. Ervasti 2004 ja Ervasti 2005a.

⁵⁶ Ks. Pakarinen 2009, 60–62.

hittämiseksi, jos halutaan säilyttää tuomioistuinten merkitys keskeisenä osana konfliktinratkaisujärjestelmää siviiliasioissa. Samalla prosessioikeudellinen tutkimus ja teoria vaatisivat uusia ideoita, monitieteisempää tutkimusotetta sekä uudenlaista orientaatiota, jossa konfliktit ja niiden ratkaisu nähtäisiin selkeämmin osana inhimillistä vuorovaikutusta eikä pelkkänä muodollisjuridisena sääntöjärjestelmänä.

KIRJALLISUUS

- Alander, Helena: Havaintoja välimiesmenettelyssä käsiteltävistä asioista. *Defensor Legis* 1991, 161-180.
- Dalberg-Larsen, Jørgen: *The Legal Profession in a Changing World. From Dissonance to Sense: Welfare State Expectations, Privatisation and Privat Law* (Ed. Thomas Wilhelmsson and Samuli Hurri). Aldershot 1999, 99–114.
- Ervasti, Kaijus: Oikeudenkäyntikulut uudessa alioikeusmenettelyssä. Tutkimus alioikeuksien käytännöstä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 126. Helsinki 1994.
- Ervasti, Kaijus: Asiamiehen tai avustajan velvollisuudesta korvata vastapuolen oikeudenkäyntikuluja. *Defensor Legis* 1996, 440–450.
- Ervasti, Kaijus: Alioikeusuudistuksen seuranta. Riita-asiat tilastojen ja oikeudenkäyntipöytäkirjojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 140. Helsinki 1997a.
- Ervasti, Kaijus: Oikeudenkäyntikulut pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 147. Helsinki 1997b.
- Ervasti, Kaijus: Riitaprosessi uudistuksen arviointi. Lakimiesten ja tuomioistuinten kansliahenkilökunnan käsityksiä ja kokemuksia uudesta riita-asioiden menettelystä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 154. Helsinki 1998.
- Ervasti Kaijus: Käräjäoikeuksien sovintomenettely. Empiirinen tutkimus sovinnon edistämisestä riitaprosessissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 207. Helsinki 2004.
- Ervasti, Kaijus: Sovittelu tuomioistuimessa. WSOY. Vantaa 2005a.
- Ervasti, Kaijus: Riidat käräjäoikeuksissa. Empiirinen tutkimus riita-asioista ja oikeudenkäyntikuluista. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 217. Helsinki 2005b.
- Ervasti, Kaijus & Kallioinen Hertta: Oikeudenkäyntimenettelyiden ongelmat ja prosessisäännösten soveltaminen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 202. Helsinki 2003.
- Ervo, Laura: Oikeudenmukainen oikeudenkäynti. WSOY. Helsinki 2005.
- Haavisto, Vaula: *Court Work in Transition. An Activity-Theoretical Study of Changing Work Practices in a Finnish District Court*. Helsinki 2002.
- Jaakkola, Risto & Vuorinen, Sami: Mitä riitelemine maksaa. Tietoa ja tulkintaa riita-asioiden oikeudenkäyntikuluista keväällä 1997. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 32. Helsinki 1997.
- Kuluttajavirasto 2008: *Velkaantumisen taustat. Kysely talous- ja velkaneuvojille* 2008.
- Menkel-Meadow, Carrie: *The Trouble with the Adversary System in a Postmodern, Multicultural World*. *William and Mary Law Review*. Vol 38, 1996, 5–44.
- Muttilainen, Vesa: Kotitalouksien velkaantuminen EU-maissa 2000-luvun alussa. *Kansantaloudellinen aikakauskirja* 2005, 447–457.
- Muttilainen, Vesa & Reijo, Marie: *Kotitalouksien maksuvaikeudet 2002–2005*. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 81. Helsinki 2007.

- OM, komitemietintö 2008:3. Jatkokäsittelylupa hovioikeudessa.
- OM, toiminta ja hallinto 2008:13. Käräjäoikeuksien työtilastoja vuodelta 2007.
- Pakarinen, Auri: Asianajajien sääntely. Pro gradu-tutkielma. Joensuun yliopisto, kauppaja oikeustieteiden tiedekunta. Kevät 2009 (painamaton).
- Rantala, Kati & Tarkkala, Heta: Kotitalouksien velkaongelmien nykytila ja kehitys. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 90. Helsinki 2009.
- Tilastokeskus. Siviiliasian nimikkeistö 2002. Käsikirjoja 36.
- Valkama, Elisa & Muttilainen, Vesa: Maksuvaikkeudet pikaluottomarkkinoilla. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 86. Helsinki 2008.
- Wilhelmsson, Thomas: Senmodern ansvarsrätt. Privaträtt som redskap för mikropolitik. Kauppakaari. Helsingfors 2001.
- Vindeløv, Vibeke: Civil Konfliktløsning i Danmark et privatiseringsprojekt. Teoksessa Ret och privatisering. København 1995, 19–42.
- Yleiset tuomioistimet ja työtuomioistuimien vuonna 2007. Korkeimman oikeuden, hovioikeuksien sekä työtuomioistuimen toimintakertomus. Korkein oikeus 2008.

LIITETAULUKOT

Liitetaulukko 1 Riidan taustalla oleva oikeussuhde pääkäsitteelyyn edenneiden riita-asioiden otoksessa 2008

	N	%
Perheoikeus	31	9
Kiinteä omaisuus	28	8
Huoneenvuokra	20	6
Irtain omaisuus	39	11
Velka- tai saamissuhde	18	5
Palvelussopimus jne.	130	36
Sopimussuhteen ulkopuolinen korvausvastuu	27	7
Muut	64	18
Yhteensä	357	100

Liitetaulukko 2 Kantaja pääkäsitteelyyn edenneissä jutuissa 2008

	N	%
Pankki	2	1
Kuolinpesä	2	1
Konkurssipesä	6	2
Muu yksityisoikeudellinen yhteisö	90	24
Julkisoikeudellinen yhteisö	2	1
Yksityishenkilö	255	71
Yhteensä	357	100

Liitetaulukko 3 Vastaaja pääkäsitteelyyn edenneissä jutuissa 2008

	N	%
Pankki	5	1
Kuolinpesä	2	1
Konkurssipesä	3	1
Muu yksityisoikeudellinen yhteisö	153	43
Julkisoikeudellinen yhteisö	24	7
Yksityishenkilö	170	47
Yhteensä	357	100

Liitetaulukko 4 Asianosaisyhdistelmät 2008 (N=357)

Vastaaja

Kantaja	Yksityinen	Yhteisö
Yksityinen vs.	133	124
Yhteisö vs.	39	61

Liitetaulukko 5 Kantajan vaatimuksen esittäjä pääkäsitteelyyn edenneissä riita-asioissa

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
Asianajotoimiston juristi	312	50	198	60	218	61
Julkinen oikeusavustaja	19	3	31	9	24	7
Muu juristi	222	36	71	21	100	28
Maallikko	22	3	17	5	12	3
Ei tietoa	46	8	15	5	3	1
Yhteensä	621	100	332	100	357	100

Liitetaulukko 6 Vastaajan vaatimuksen esittäjä pääkäsitteelyyn edenneissä riita-asioissa

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
Asianajotoimiston juristi	301	48	186	56	227	64
Julkinen oikeusavustaja	28	5	15	4	12	3
Muu juristi	164	26	79	24	82	23
Maallikko	78	13	35	11	32	9
Ei tietoa	50	8	17	5	4	1
Yhteensä	621	100	332	100	357	100

Liitetaulukko 7 Haastehakemuksen pituus vuonna 2008

	N	%
1–2 sivua	69	20
3–4 sivua	116	34
5–6 sivua	77	22
7 sivua tai enemmän	83	24
Yhteensä	357	100

Liitetaulukko 8 Jutun voittaminen 2008

	N	%
Kantaja voitti	82	23
Vastaaja voitti	122	34
Osavoitto	153	43
Yhteensä	357	100

Liitetaulukko 9 Jutun voittaminen pääkäsitteelyyn edenneissä riita-asioissa asianosaisryhmittäin 2008

	Yksilö vs. yksilö N	Yksilö vs. yhteisö N	Yhteisö vs. yksilö N	Yhteisö vs. yhteisö N	Kaikki N
Kantaja voitti	21	26	20	15	82
Vastaaja voitti	38	52	8	24	122
Osavoitto	74	46	11	22	153
Yhteensä	133	124	39	61	357

Liitetaulukko 10 Jutun voittaminen asiaryhmittäin pääkäsitteeseen edenneissä riita-asioissa 2008

	Kantaja	Vastaja	Osavoitto	Yhteensä
Perheoikeus	5	6	20	31
Kiinteä omaisuus	3	5	20	28
Huoneenvuokra	7	4	9	20
Irtain omaisuus	12	16	11	39
Velka- tai saamissuhde	5	6	7	18
Palvelussopimus jne.	30	49	51	130
Sopimussuhteen ulkopuolinen korvausvastuu	1	9	17	27
Muut	19	27	18	64
Yhteensä	82	122	153	357

Liitetaulukko 11 Todistajien lukumäärä pääkäsitteeseen edenneissä riidoissa 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
Ei todistajia	189	30	102	31	76	21
1 todistaja	89	14	38	11	43	12
2 todistajaa	86	14	45	14	42	12
3 todistajaa	72	12	37	11	45	13
4 todistajaa	53	9	28	8	37	10
5 todistajaa	49	8	21	6	28	8
6 todistajaa	29	4	19	6	23	6
7 tai enemmän	54	9	42	13	63	18
Yhteensä	621	100	332	100	357	100

Liitetaulukko 12 Asianosaisen (kantajat ja vastaajat) keskimääräiset (mediaani)kulut (euroja) asiaryhmittäin pääkäsitteeseen edenneissä asioissa 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008	
	N	€	N	€	N	€
Perhe	70	1 729	49	1 833	36	2 044
Kiinteä omaisuus	39	4 525	37	9 585	51	10 468
Huoneenvuokra	55	1 597	37	1 586	24	1 119
Irtain omaisuus	111	3 060	73	6 295	72	5 313
Velka	217	2 432	32	2 709	34	3 920
Työ ja palvelus	264	4 104	175	5 975	251	7 459
Vahingonkorvaus	60	3 098	62	4 849	51	4 447
Muut	225	3 746	95	5 121	120	6 769
Yhteensä	1041	3 092	560	4 961	639	6 141

Liitetaulukko 13 Kantajien ja vastaajien oikeudenkäyntikulut pääkäsitteilyyn edenneissä asioissa vuonna 2008

	kantaja		vastaaja	
	N	€	N	€
Perhe	19	1 427	17	2 333
Kiinteä omaisuus	26	12 118	25	9 572
Huoneenvuokra	16	1 302	8	1 064
Irtain omaisuus	36	5 851	36	4 561
Velka	18	6 237	16	3 232
Työ ja palvelus	126	7 896	125	7 149
Vahingonkorvaus	27	4 659	24	3 770
Muut	62	7 062	58	6 141

Liitetaulukko 14 Asianosaisen (kantajat ja vastaajat) keskimääräiset (mediaani)kulut (euroja) todistajien määrän mukaan pääkäsitteilyyn edenneissä asioissa 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008	
	N	€	N	€	N	€
Ei todistajia	276	2 045	141	1 846	105	1 586
1 todistaja	144	2 809	61	4 601	78	3 576
2 todistajaa	150	2 723	83	4 473	80	5 250
3 todistajaa	129	3 571	69	5 989	84	5 383
4 todistajaa	97	3 962	51	5 920	74	6 983
5 todistajaa	92	4 194	37	6 240	53	7 466
6 todistajaa	54	4 753	38	8 043	43	10 040
7 tai enemmän	99	7 775	80	14 156	122	15 950

Liitetaulukko 15 Riideltävän intressin suuruus pääkäsitteilyyn edenneissä riita-asioissa 1995, 2004 ja 2008

€	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
0–3 999	131	27	65	27	65	22
4 000–9 999	92	19	35	13	61	21
10 000–29 999	116	24	57	23	58	20
30 000–99 999	101	20	65	27	62	21
100 000–	47	10	22	9	49	16
Yhteensä	487	100	244	100	295	100

Liitetaulukko 16 Keskimääräinen intressi (mediaani) asianosaisyhdistelmittäin 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008	
	N	€	N	€	N	€
Yhteisö vs. yhteisö	88	20 802	58	19 257	60	31 036
Yhteisö vs. yksityinen	174	12 562	41	5 294	34	4 836
Yksityinen vs. yhteisö	132	14 093	95	27 143	113	19 711
Yksityinen vs. yksityinen	93	5 566	50	8 450	88	10 630
Yhteensä	487	11 351	244	15 972	295	15 207

Liitetaulukko 17 Kantajan oikeudenkäyntikulut (mediaani) asianosaisryhmittäin 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008		Muutos 2004– 2008	Muutos 1995– 2008
	N	€	N	€	N	€		
Yhteisö vs. yhteisö	86	3 850	58	7 779	60	11 251	+ 45 %	+192 %
Yhteisö vs. yksityinen	181	2 281	45	2 783	36	7 607	+ 173 %	+ 233 %
Yksityinen vs. yhteisö	146	4 136	101	6 341	120	7 618	+ 20 %	+ 84 %
Yksityinen vs. yksityinen	141	3 122	86	3 752	114	4 622	+ 23 %	+ 48 %
Yhteensä	554	3 184	290	5 263	330	6 543	+ 24 %	+ 105 %

Liitetaulukko 18 Vastaajan oikeudenkäyntikulut (mediaani) asianosaisryhmittäin 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008		Muutos 2004– 2008	Muutos 1995– 2008
	N	€	N	€	N	€		
Yhteisö vs. yhteisö	76	3 835	52	6 460	58	10 564	+ 63 %	+ 175 %
Yhteisö vs. yksityinen	138	2 785	40	2 109	32	5 357	+ 154 %	+ 92 %
Yksityinen vs. yhteisö	141	3 350	99	5 598	115	6 245	+ 12 %	+ 86 %
Yksityinen vs. yksityinen	132	2 857	79	3 773	104	4 219	+ 12 %	+ 48 %
Yhteensä		3 085		4 595		5 554	+ 21 %	+ 80 %

Liitetaulukko 19 Kantajan kululaskun erittelemisen toimenpiteittäin 1995, 2004 ja 2008 pääkäsitteelyyn edenneissä jutuissa käräjäoikeuksissa

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
Ei eritelty lainkaan	102	20	1	0	1	0
Merkitty toimenpiteet ja kokonaissumma	101	20	25	11	19	6
Osittain eritelty	95	19	37	16	34	11
Kulut erikseen kunkin toimenpiteen osalta	202	41	154	65	197	64
Eritelty kunkin toimenpiteen vaatima aika	*	-	19	8	59	19
Yhteensä	500	100	236	100	310	100

* ei ollut tarkastelussa

Liitetaulukko 20 Vastaajan kululaskun erittely toimenpiteittäin 1995, 2004 ja 2008 pääkäsitelyyn edenneissä jutuissa käräjäoikeuksissa prosentteina

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
Ei eritelty lainkaan	116	26	1	0	3	1
Merkitty toimenpiteet ja kokonaissumma	115	26	35	16	26	9
Osittain eritelty	57	13	28	13	36	13
Kulut erikseen kunkin toimenpiteen osalta	156	35	138	61	171	61
Eritelty kunkin toimenpiteen vaatima aika	*	-	23	10	46	16
Yhteensä	444	100	225	100	282	100

* ei ollut tarkastelussa

Liitetaulukko 21 Eri toimenpiteiden esiintyminen hinnat (mediaani, euroissa) kantajan oikeudenkäyntikululaskuissa 1995, 2004 ja 2008

	1995	2004	2008
Asian vastaanottaminen	103	178	195
Haastehakemuksen laatiminen	412	674	824
Puhelinneuvottelu	41	46	
Puhelinneuvottelut yhteensä			358
Neuvottelu toimistossa	93	184	
Neuvottelut yhteensä			488
Kirjelmä	247	395	658
Sähköpostikirjeenvaihto			146
Sähköpostiviesteihin tutustuminen			55
Sähköpostiviestien kirjoittaminen			145
Tutustuminen vastapuolen materiaaliin	103	158	219
Valmistautuminen valmisteluistuntoon	206	395	439
Esiintyminen valmisteluistunnossa	495	658	671
Valmistautuminen pääkäsitelyyn	206	487	518
Esiintyminen pääkäsitelyssä	515	1 184	1 220
Valmistautuminen yhdistettyyn valmisteluistuntoon ja pääkäsitelyyn	206	381	456
Esiintyminen yhdistetyssä valmisteluistunnossa ja pääkäsitelyssä	618	658	976

Liitetaulukko 22 Eri toimenpiteiden esiintymisen hinnat (euroissa) vastaajan oikeudenkäyntikululaskuissa 1995, 2004 ja 2008

	1995 (N=)	2004 (N=)	2008 (N=)
Asian vastaanottaminen	124	168	207
Vastineen laatiminen	412	684	964
Puhelinneuvottelu	41	48	
Puhelinneuvottelut yhteensä			287
Neuvottelu toimistossa	103	178	
Neuvottelut yhteensä			537
Kirjelmä	-	368	399
Sähköpostikirjeenvaihto			229
Sähköpostiviesteihin tutustuminen			93
Sähköpostiviestien kirjoittaminen			98
Tutustuminen vastapuolen materiaaliin	124	132	280
Valmistautuminen valmisteluistuntoon	206	381	496
Esiintyminen valmisteluistunnossa	493	639	685
Valmistautuminen pääkäsittelyyn	258	530	805
Esiintyminen pääkäsittelyssä	618	1 151	1 244
Valmistautuminen yhdistettyyn valmisteluistuntoon ja pääkäsittelyyn	165	388	549
Esiintyminen yhdistetyssä valmisteluistunnossa ja pää- käsittelyssä	618	564	1 027

Liitetaulukko 23 Kulukorvausten maksettavaksi tuomitseminen pääasiassa saavutetun voiton mukaan pääkäsittelyyn edenneissä jutuissa 2008

	Kantaja voittaa		Vastaja voittaa		Osavoitto		Yhteensä	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Kantaja korvaa	-	-	108	89	14	9	122	34
Vastaja korvaa	73	89	-	-	87	57	160	45
Ei kumpikaan	9	11	13	11	44	29	66	19
Molemmat	-	-	-	-	7	5	7	2
Yhteensä	82	100	121	100	152	100	355	100

Liitetaulukko 24 Julkista oikeusapua saaneiden osapuolten tapaukset asiaryhmittäin 1995, 2004 ja 2008

	1995		2004		2008	
	N	%	N	%	N	%
Perheoikeus	34	27	36	35	35	34
Kiinteä omaisuus	7	6	2	2	4	4
Huoneenvuokra	8	6	12	12	11	11
Irtain omaisuus	4	3	6	6	6	6
Velka- tai saamissuhde	23	19	9	9	6	6
Palvelussopimus jne.	23	19	16	15	17	16
Sopimussuhteen ulkopuo- linen korvausvastuu	7	6	12	11	13	13
Muut	18	14	11	10	10	10
Yhteensä	124	100	104	100	102	100